

PENGEVIRKE

Tidsskrift for ny bankkultur – Utgis av Cultura Bank og Merkur

nr. 4 · 2009

10 år

Tema:

Etiske og sosiale banker i bevegelse

10 år med Pengevirke

Av Arne Øgaard

For noe over 10 år siden møttes representanter fra bankene Merkur og Cultura for å planlegge et felles tidsskrift. Det skulle ikke være noe vanlig kundeblad, men et organ for å utvikle en ny bankkultur. Vi var opptatt av pengenes virkninger i samfunnet og kalte derfor bladet Pengevirke. I løpet av disse 10 årene har vi belyst mange ulike temaer og i forrige nummer oppfordret vi leserne til å komme med kommentarer til bladet. En etterlyste mer 'konstruktiv pessimisme' og flere ville ha mer om sin hovedinteresse som kunne være vegetarkost eller det egentlige økologiske jordbruket. Så godt som alle tilbakemeldingene var positive. Folk liker å lese om mennesker som gjør noe konkret og tar sine ideer på alvor. Vi kjenner selvsagt til alt det negative som foregår i verden, men vi har ikke

sett det som vår hovedoppgave å gjenta de glimrende beskrivelsene av ødeleggelser og urettferdighet som finnes i så mange andre medier. Vårt viktigste arbeidsfelt er å belyse de små og store tiltakene som gjøres i en positiv retning.

Et annet hovedmål for Pengevirke er å gi økt innsikt i hvordan vi kan tenke økonomi på helt nye måter slik at penger kan brukes som redskap til å skape en bedre verden. I løpet av disse 10 årene har bankene Merkur og Cultura hatt en sterk vekst. I bankverdenen er vi fortsatt blant de minste, men vi arbeider med store og viktige ideer. Det er oppløftende at stadig flere mennesker vil være med på dette pionerarbeidet, som prøver å vise at etikk ikke bare er å unngå det negative, men aktivt å gjøre noe positivt der det er mulig.

I Merkur sker utlån på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 15.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 1,4 mia. kr. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnligt projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Århus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +45 70 27 27 06,
merkurbank@merkurbank.dk, www.merkurbank.dk

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskytterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Spesielt kan også nevnes samarbeidet med det europeiske garantifondet (EIF), om en garantiordning for etablerere og småbedrifter. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura har en balance på ca. 400 mio. Nok. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Innhold

Smånytt 4

Tema: Etske og sosiale banker i bevegelse 6

Samarbeid mellom de skandinaviske bankene 6

Merkur vokser 20 prosent i året 8

Cultura Bank, en moderne bank med ideer som ikke falmer 9

Ekobanken medlemsbank 10

Ansatte og kunder i bankene 12

Begreper om penger 14

Menneskesynet i de sosiale bankene 16

De sosiale bankene og finanskrisen – status etter ett år 18

Verdien av bankvirksomhet i en endret verden 20

Økonomer med fokus på miljøansvar og humanistiske verdier: Leif Holbæk-Hanssen 22

Nytt fra Cultura 24

Komplementære valutaer 28

Les mer om etske og sosiale banker og økonomi 30

Aktuelle bøker 31

Kommentar:
Bærekraftig økonomi som mainstream 34

Smånytt

Seminar om penger

– hva gjør penger, hva gjør vi med penger, og hva gjør penger med oss?

Penger er et helt nødvendig verktøy i et samfunn med arbeidsdeling. Men finanskrisen har med all tydelighet vist at penger også medfører ulemper. De kan leve sitt eget liv og virke destruktive i en moderne økonomi.

Frihetsforum arrangerer et seminar hvor direktør Lars Pehrson og Morten Gunge, styreformann i Andelskassen Merkur, vil gå gjennom noen av pengenes fundamentale lovmessigheter. Hvordan oppstod bruken av penger, hvordan virker penger og finnes det forskjellige typer penger? Det stilles også søkelys på hva som gikk galt frem mot finanskrisen og hvilke veier videre som kan føre til et stabilt pengevesen.

Tid: Fredag 19. mars 2010 – kl. 17.30–22.30

Sted: Tårnstudiet, Vesterbrogade 40, 5. sal, København V

Entre: DKK 150,- (pensjonister og studenter: 100,-). Suppe, brød og kaffe/te kan kjøpes for 50,-.

Påmelding: Gjøres på forhånd på: frihetsforum@email.dk.

*Morten Gunge,
styreformann i
Merkur.*

*Lars Pehrson,
administrerende
direktør i Merkur.*

Transition Towns

Leter du etter ideer til hva som kan gjøres i lokalmiljøet ditt og undres du samtidig over at det fokuseres snevert på CO₂-problemet i klimadebatten? I så fall kan du finne inspirasjon i den nye Transition Town-bevegelsen.

I England har det i løpet av det siste året vokst frem en Transition Town-bevegelse, som har inspirert 255 lokalsamfunn til å handle i forhold til klimaproblemer og de begrensede oljeressursene. Transition Towns er helt konkret involverende og løsningsorienterte i forhold til klimaet, hvor du bor og lever, – i stedet for å sitte og vente på at politikerne, det offentlige og bedriftene skal gjøre noe.

Transition Towns kan også bli en realitet i Danmark. Bli med på Transition Town-workshopen på den alternative Cop15-konferansen den 13. desember, kl. 13 til 15. Hvis du har planer om å starte et Transition Town-initiativ i Danmark, er det workshop for dette lørdag 16. januar 2010.

Forberedelsesgruppen for Transition Towns i Danmark:

Niels Johan Juhl-Nielsen, Erik Lemcke og Poulina Middleton

Les mer om workshops og Transition Towns:
www.netvibes.com/TTiDK (Danmark)
www.transitiontowns.org

Bli mikrolångiver med Kiva!

Kiva er et system for å formidle mikrolån fra långiver til låntaker, via en lokal mikrofinansinstitusjon. Alt foregår over internett, og du betaler ved å trekke på din PayPal konto. PayPal tar ikke gebyr for dette. Etter hvert som lånet tilbakebetales, krediteres det din Kiva-konto, og du kan enten låne pengene ut på nytt til nye prosjekter, gi dem i gave til Kiva eller overføre dem tilbake til din PayPal konto.

På Kivas nettsider finner du bilder av alle entreprenørene som søker lån og deres historie.

På en tilfeldig dag kan vi for eksempel finne Nazir fra Tadjikistan, som trenger å låne 1 500 dollar til sitt bakeri og Karmen fra Palestina, som trenger 2 000 dollar til sin matvarebutikk.

Du kan fritt velge hvem du vil låne penger til. Minimumsbeløp pr. lån er 25 dollar. Lånebehovene varierer fra noen hundre til et par tusen dollar. Du får ingen renter i kroner, men den sosiale avkastningen er stor. Låntakeren betaler imidlertid renter til mikrofinansinstitusjonen som har formidlet lånet. Lånene er usikrede, så dersom låntakere ikke betaler tilbake, taper du det du har lånt ut. På den annen side, et tap på 25 dollar kan de fleste av oss klare å bære – og de aller fleste lånene går det bra med – tilbakebetalingsprosenten er på hele 97,88.

På verdensbasis har over 250 000 låntakere til nå fått lån gjennom Kiva, i alt over 100 millioner dollar. Långiverne kan melde seg inn i team, så de kan se hvor mye de til sammen har klart å låne ut. 'The Norway team' har 772 medlemmer og har lånt ut over 180 tusen dollar, mens det danske teamet har 199 medlemmer og har lånt ut ca. 83 tusen dollar, og det svenske teamet har 453 medlemmer og har lånt ut ca. 97 tusen dollar.

PayPal er en sikker måte å betale over nett uten å gi fra seg kortnummeret sitt til nettstedet du handler på.

www.kiva.org
www.paypal.com

Rosenette Pateno fra Filippinene har lånt 425 dollar til utstyr for å produsere hjemmelagde søtsaker av kokos. 16 långivere har bidratt.

Fremtidssmia

Et fleksibelt og pulserende arbeidsverksted for entusiaster og fagfolk innen grønn tankegang og fremtidsforming er under planlegging i en fredet fabrikkbygning på Lilleborg i Oslo. Bygget rehabiliteres med økologiske byggemetoder og grønn teknologi. Dette blir grønt, organisk og frodig. Det blir et spennende tverrfaglig kontorfellesskap med 30–40 fagfolk. Det blir mulighet for å leie grønne kontorer på 10–14 kvadratmeter, eller låsbare skap for dem som jobber på huset uten kontor. Bygget og uteområdet planlegges etter innovative helhetsprinsipper og vil være preget av kunstinstallasjoner og ecoart. Bygget eies av brødrene Placht og ansvarlige arkitekter er MAKE i samarbeid med GAIA.

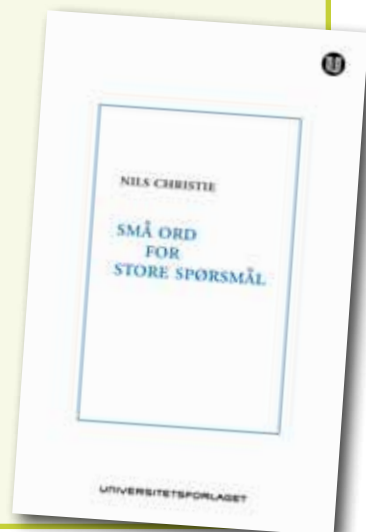
www.fremtidssmia.no

Små ord for store spørsmål

– er tittelen på den nye lille boken til Nils Christie. Her skriver han i innledningen: „Innenfor samfunnsfagene er det meget sjelden jeg møter noe viktig som ikke kunne uttrykkes med helt alminnelige ord“. Dette er en bok som oppfordrer til å skrive og kort klart og som har samme målsetting som vi har med artiklene i Pengevirke. Mange vil kunne lære noe av Nils Christies tanker ikke bare om skriving, men også om hvilke utviklingsmuligheter det ligger i å omgås psykisk utviklingshemmede.

ISBN: 9788215014524
Universitetsforlaget
2009

Samarbeid mellom de skandinaviske bankene

Merkur – Ekobanken – Cultura

Av *Jannike Østervold*

Felles verdigrunnlag

De tre bankene er de skandinaviske representantene for det som internasjonalt kalles 'social banking'. De to viktigste fellestrekkene for slike banker er at de låner ut penger til samfunnsnyttige prosjekter, og at de arbeider etter prinsippet om transparens, det vil si at de offentliggjør hva pengene lånes ut til. Spesielt for våre tre banker er at gründerne var inspirert av Rudolf Steiners tanker om økonomi. Alle tre banker har vært gjennom en mangeårig oppbyggingsfase, og det har vært godt å kunne rådføre seg med gode kolleger i Skandinavia underveis, ettersom vi har vært ganske alene i våre respektive land.

Helsepedagogisk skole i Oslo har bygget nytt skolebygg på Ljabru med lån fra Cultura og Ekobanken.

Ideutveksling og inspirasjon på nordiske bankmøter

Årlig avholdes nordiske bankmøter, der medarbeidere, ledelse og styremedlemmer fra de tre bankene deltar. Møtene brukes til å utveksle erfaringer og lære av hverandre, gjerne med utgangspunkt i foredrag fra både interne og eksterne foredragsholdere. Nordisk bankmøte høsten 2009 var spesielt inspirerende. Det ble avholdt i Järna, og hovedforedragsholder var Stefan Biskamp fra World Future Council. Hans agenda var å samle informasjon fra vår måte å drive bank på, som skulle brukes til å utvikle konkrete veier til et mer bærekraftig finanssystem internasjonalt.

Et annet interessant innslag var omvisning på Skilleby forsøksgård, der Artur Granstedt fortalte om hvordan det Biodynamiske Forskningsinstituttet forsker på bærekraftig biodynamisk jordbruk, som ikke forurenser til omgivelsene. Riktig vekselbruk bygger opp humuslaget og det biologiske livet i jorden. Et interessant funn var at et bærekraftig husdyrhold – hvis foret produseres på gården og dyregjødselen skulle utnyttes på gården – innebar en reduksjon av kjøttforbruket på 80 % i forhold til et gjennomsnittlig svensk kosthold.

Merkurs utvikling 1999–2008 (alle beløp i millioner danske kroner)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Innlån	210,8	239,0	290,0	338,2	425,7	476,0	577,4	647,1	770,3	879,4
Utlån	186,1	230,8	279,7	326,8	335,3	402,7	431,0	521,7	722,7	897,2
Balanse	270,7	314,6	382,9	454,5	577,8	640,6	758,7	843,2	990,6	1.167,8
Andelskapital	32,2	32,7	44,2	53,9	71,7	82,3	97,0	114,7	136,8	153,5
Resultat	1,1	1,9	2,5	2,7	2,0	3,2	6,5	3,6	8,3	5,2
Gjennomsn. antall årsverk	19,5	20,7	22,3	26,2	30,7	33,6	37,5	40,6	41,7	50,2
Kunder	5 063	5 854	6 975	7 887	8 984	9 788	10 490	11 026	11 976	13 696
Antall andels-havere	1 371	1 461	1 665	1 840	1 968	2 062	2 118	2 370	2 558	2 829

Samarbeid om utlånsprosjekter

Bankenes størrelse setter en begrensning for hvor store enkeltprosjekter de kan påta seg. Gjennom årene har det derfor forekommet samarbeid over landegrensene om finansiering av utlånsprosjekter som har vært for store for den enkelte bank (syndikering av lån). Behovet for syndikering blir mindre etter hvert som bankene vokser. Blant samarbeidsprosjektene de siste årene kan nevnes:

Samarbeid Cultura/Merkur

Bærum steinerskole (2008)

Holtebrekk steinerskole på Hurum med flerbruks-hall (2008)

Samarbeid Cultura/Ekobanken

Helsepedagogisk skole i Oslo (2008)

Samarbeid Ekobanken/Merkur

Saltå kvarn

Saltå kvarn i Järna bruker fortrinnsvis biodynamiske råvarer; de mener at det gir minst klimapåvirkning.

På Skilleby gård i Järna fikk bankansatte lære om bærekraftig biodynamisk jordbruk på Nordisk Bankmøte 2009.

Pengevirke – et dansk-norsk samarbeidsprosjekt

Konkrete samarbeidsprosjekter mellom bankene tar flere former. En av dem er bladet du holder i hånden akkurat nå, som med dette nummeret feirer sitt 10 års jubileum. Pengevirke er et dansk-norsk samarbeid, som avløste det rent danske bladet *Sociale Penge*. De første årene hadde bladet artikler på både dansk og norsk, fra høsten 2007 oversettes det i sin helhet til dansk i Danmark og til norsk i Norge, for å gjøre innholdet lettere tilgjengelig, og noen sider i hvert blad er øremerket lokalt stoff: 'Nytt fra Merkur' i Danmark og 'Nytt fra Cultura' i Norge. Bladet går hovedsakelig til kunder i Merkur og Cultura. Cultura har i tillegg en god del abonnenter som ikke er kunder i banken. Opplaget har økt fra 5.000 i 1999 til 12.400 i 2009. Redaksjonen har 4 møter i året.

Tall for Cultura Bank (alle beløp i millioner norske kroner)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Innlån	59,0	78,5	94,7	111,7	148,1	174,6	211,1	219,1	258,1	322,1
Utlån	46,0	56,4	73,7	90,2	105,8	117,5	151,6	182,3	212,8	253,6
balanse	72,7	90,8	107,3	128,7	165,6	197,2	234,2	243,8	302,7	370,4
egenkapital	11,3	11,5	11,8	15,8	16,1	21,4	21,6	22,3	40,7	42,9
resultat	0,0	0,3	0,4	0,3	0,2	-0,1	0,2	1,0	1,5	1,9
Gjennomsn. antall årsverk	5,3	5,3	6,4	7,8	9,3	10,5	11	10	11	15
Kunder*	981	1 159	1 427	1 578	1 729	1 881	2 199	2 451	2 820	3 039

*I 2004 ble beregningsmåte for antall kunder endret, slik at personer med saldo 0 kr ikke er telt med.

På grunn av dette er tidligere publiserte tall for antall kunder i 2002 og 2003 justert ned for å bli sammenlignbare.

Merkur vokser 20 prosent i året

Av Henrik Platz

Kundene har strømmet til Merkur i løpet av de siste 10 årene. Veksten har vært på over 20 prosent i året. Det betyr at Merkur på ti år har blitt fire ganger så stor. Det er fire ganger så mange ansatte, fire ganger så store inn- og utlån, og egenkapitalen er mer enn fire ganger så stor som i 1999.

Større bankfaglig plattform

En så kraftig vekst gir naturligvis utfordringer i forhold til å holde følge som organisasjon. På den annen side betyr også økt størrelse at mange ting blir økonomisk mulige. Merkurs kapasitet på det bankfaglige området har blitt betydelig utviklet og utvidet de siste ti årene. Med filialer i de fire største byene København, Odense, Århus og Aalborg er det i dag mulig å tilby en fullstendig palett av banktjenester til private, organisasjoner og næringsliv.

Verdiene på plass fra starten

Merkur har en bred tilgang til bærekraftig bankvirksomhet, og det at vi også har den menneskelige og kulturelle dimensjonen med har tiltrukket oss nye kunder. Merkurs styrke er at vi kan tilby et helhetlig og sammenhengende verdigrunnlag. Dette handler om transparens, samfunnsmessig engasjement og et langsiktig perspektiv. Det er ikke kun snakk om fine ord, men om praktiske handlinger som materialiserer seg i lån til en lang rekke initiativ innenfor økologi, kultur og det sosiale området.

Andeler

For 10 år siden introduserte Merkur B-andeler med avkastning. Over tid har B-andelshaverne fått en rimelig avkastning på investeringen sin, som ligger et stykke over den høyeste innlånsrenten. Merkurs B-andeler har dermed vist seg å være et fornuftig alternativ til andre typer verdipapirer.

Partnerskap og ansvarlig investering

En viktig del av Merkurs strategi er å inngå partnerskap i inn- og utland med organisasjoner eller bedrifter som

også arbeider for en bærekraftig samfunnsutvikling. Antallet

støttekonti er utvidet kraftig over de siste 10 årene. Det er samlet sett utbetalt støttebidrag på over tre millioner kroner til WWF World Wide Fund of Nature, Redd Barna, Organisasjonen for Fornybar Energi, Mellemløst Samvirke, STS International Solidarity, Nepenthes, Det Økologiske Råd og Noah.

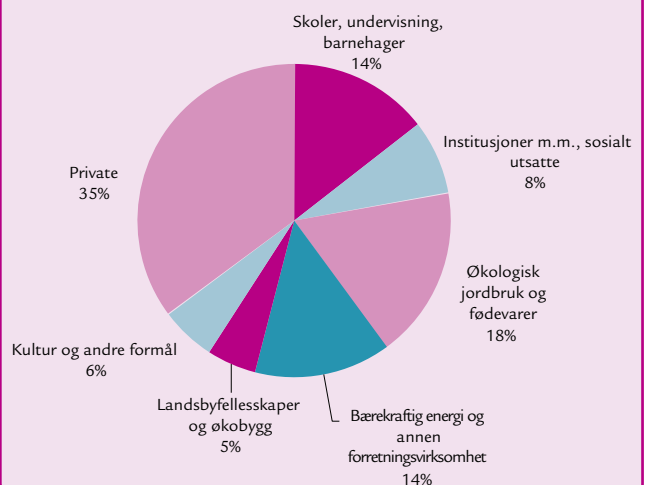
Etter flere års utviklingsarbeid kan Merkur i dag tilby sine kunder å investere bærekraftig og ansvarlig med en rimelig avkastning. Dels gjennom Merkurs B-andeler og Merkur Utviklingslån A/S, som investerer i U-landsvirksomheter. Dels gjennom samarbeidet med Triodos Bank i Holland, hvor det kan investeres i mikrolån, fornybar energi og etisk screenede aksjer.

For å styrke det internasjonale samarbeidet har Merkur blitt medlem av flere sammenslutninger av banker, som fremmer arbeidet for en ansvarlig og sunn samfunnsutvikling – bl.a. International Association of Investors in the Social Economy (INAISE), Global Alliance for Banking on Values og Institute for Social Banking.

Merkur Fondet

I 1998 stiftet Merkur et fond som arbeider med gavekapital og donasjoner. Mange viktige funksjoner i samfunnet er avhengige av gavemidler, ikke minst forskning, kultur og utdanning. Merkur Fondet har gjennom årene delt ut over 2 mill. kr. til rundt 75 forskjellige prosjekter.

Utlån og garantier 2008, i alt 1.383 mill. kr.

Avkastning på Merkurs B-andeler

2008	2007	2006	2005	2004
3,33 %	6,46 %	4,94 %	6,29 %	5,08 %

Cultura Bank, en moderne bank med ideer som ikke falmer

Av Lars Hektoen

Cultura Bank er den eneste banken i Norge som bygger virksomheten på ideen om at bankens rolle er å bidra til bærekraftig økonomisk utvikling. Dette betyr i klartekst at prosjektene som finansieres skal ta hensyn til mennesker, natur og miljø. Vi må selvfølgelig bevise dette i praksis, og en god måte å gjøre dette på er å praktisere full åpenhet omkring de lån som blir gitt.

Går det så an å drive bank, en av de mest konkurranseutsatte næringer, ut fra disse prinsippene? Gjennom 13 års eksistens og vekst har vi bevist at dette er mulig, og så vel finanskrisen vi nå er inne i som de store miljømessige og sosiale utfordringene menneskeheten nå står overfor, viser at vår alternative bankvirksomhet er mer relevant enn noensinne.

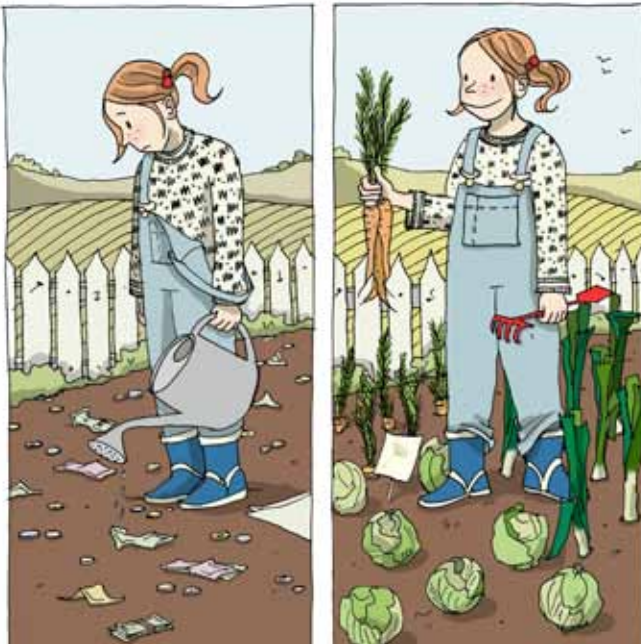
Gledelige utviklingstrekk

Finanskrisen har ført til banken er blitt bedre kjent. Kundetilstrømningen har økt med 50 % siden fjoråret, og økningen i låneforespørsler er også merkbar. Det er også stor interesse for å arbeide i banken.

Cultura Bank har fått fornyet sin avtale med det Europeiske investeringsfondet om videreføring av en garantiordning for små og mellomstore bedrifter.

Cultura Bank samarbeider med en rekke organisasjoner, som Redd Barna, WWF og Regnskogfondet om støttekonti, det vil si sparekonti der organisasjonen mot-

Penger i Cultura Bank skaper ekte verdier. Tegning: Lene Ask

tar en viss prosent av samlet innskudd som årlig bidrag fra banken. Nytt av året er at det er inngått avtale med Naturvernforbundet.

Utfordringer

Vi møter mange utfordringer når vi beveger oss fra å være en typisk nr. 2 bank til å bli mange kunders hovedbankforbindelse, kanskje eneste bankforbindelse. Det krever en annen bredde i tjenestetilbudet, og vi må finne en riktig sammensetning av tjenestespekteret som er praktisk og økonomisk gjennomførbart, og som som dekker de viktigste tjenestene for de fleste kundene. I år har viktige satsinger vært innføring av chipkort, SMS-bank og utvikling av Telepay2 betalingstjeneste for bedrifter, som når dette skrives er i testfasen.

Det er også utfordrende rent kapasitetsmessig når vi beveger oss inn på nye utlånsområder. Miljøboliger og bioenergi er to områder der vi er i ferd med å øke kompetansen, og vi er spesielt interesserte i nye prosjekter på disse områdene.

Den siste og ikke minste utfordringen er at for å kunne vokse er det nødvendig å hente inn ny egenkapital i løpet av 2010.

Vi ønsker å inspirere

Vi i Cultura Bank arbeider for et finansielt system som tjener reelle behov i samfunnet. Til disse behovene hører næringsrik, giftfri mat, bærekraftige bedrifter, helse og omsorgsinstitusjoner, boliger som bidrar til å dempe klimaproblemene, frie kulturelle initiativer, ikke minst innen utdanning, alt dette sett i en global sammenheng der hensynet til likeverd og rettferdighet ivaretas.

Cultura Bank skal være et eksempel til etterfølgelse og en inspirasjon for mennesker som ønsker å bidra til et bedre samfunn.

Cultura Bank er en frittstående sparebank, som forvalter rundt 400 millioner og har i overkant av 3 600 kunder. 17 ansatte utfører til sammen 15 årsverk. Banken har hovedkontor i Oslo og et representasjonskontor i Trondheim, med 1 deltidsansatt. Fjorårets resultat på 1.9 millioner var det beste hittil i bankens historie.

Ekobanken medlemsbank

Av Annika Laurén, direktør i Ekobanken

Ekobanken startet sin virksomhet 30. september 1998, men allerede fra 1980 hadde dens forløper, Ekosparkassan, vært i jevn vekst. I 2000 fikk banken sitt hovedkontor i originale og hyggelige lokaler i et tidligere kornmagasin på Skåve gård utenfor Järna. Det gamle tømmerhuset brukes ofte som symbol for Ekobankens forbindelse med det økologiske – sosiale – kulturelle. I 2005 ble det opprettet et kontor i Gamla Stan i Stockholm, som brukes til møter med kunder og andre interesserte. I 2009 ble det ansatt en medarbeider på deltid i Västra Götaland, Göteborgsregionen.

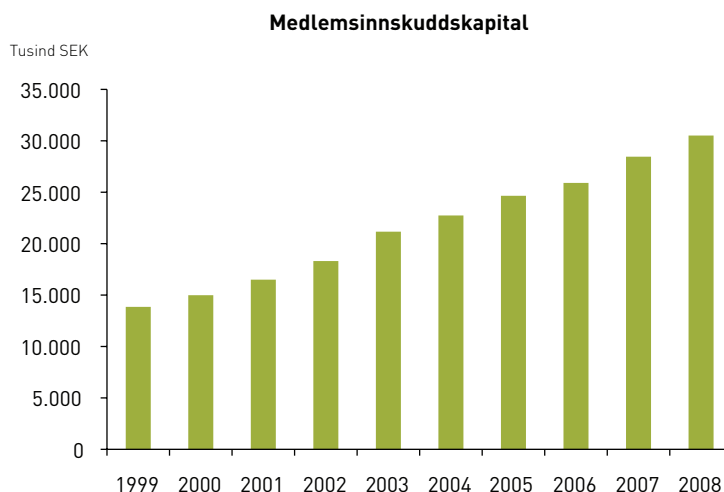
Helt siden starten har Ekobanken hatt en vekst på 15–20 prosent i året. Hittil har det skjedd uten tap på utlån. De fleste kundene er privatpersoner, men det meste av midlene som banken forvalter kommer fra foreninger, kooperativ og bedrifter.

Bankens tilbud

Ekobanken tilbyr en komplett bankløsning for sine bedriftskunder i samarbeid med forretningsbanken Nordea. Ekobanken står for meningsfylt utlån av pengene, og Nordea står for infrastrukturen, med betalingstjenester og kort. Ovenfor privatpersoner tilbyr banken mange ulike sparealternativer, med eller uten rente, og med mulighet til å styre innskuddene mot ulike formål.

Mange ulike kontoformer

Ekobanken arbeider i nær kontakt med kundene, og mange nye konsepter er blitt utformet i samarbeid med disse. Gjennom mange år har det vært mulig å øremerke pengene til blant annet økologi, rettferdig handel eller kultur. De som har konto i banken kan på den måten direkte påvirke hvordan deres penger skal lånes ut. I det siste har behovet for lokale kontoformer resultert i at

det nå finnes kontoer for bærekraftig utvikling i Västra Götaland, Skåne, Åres grønne daler og Stockholms len. Penger i en lokal kontoform blir lånt ut til prosjekter og bedrifter innenfor et begrenset geografisk område og som har en virksomhet som stemmer overens med bankens utlånspolicy.

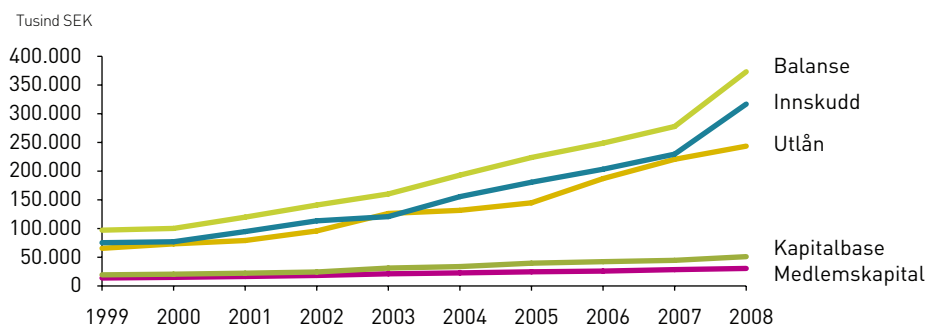
Det finnes dessuten et par kontoformer der en viss prosent av innskuddet går som ett bidrag fra banken til Kooperation utan Gränser og Foreningen Sofia og deres virksomheter i utviklingsland. De som har en slik konto i banken får normale rentevilkår. Kooperation utan Gränser er den svenske kooperasjonens bistandsorganisasjon, og Foreningen Sofia er bistandsorganet til den antroposofiske bevegelsen i Sverige

Nettverksarbeid

Ekobankens markedsarbeid bygger på relasjonsmarkedsføring og medvirkning i nettverk som har betydning for banken. Å markedsføre en liten idebåret bank kan ikke skje på tradisjonelt vis gjennom omfattende annonsering, men den må skje gjennom å bygge nettverk og allianser med kunder og andre som har en interesse for en etisk og transparent bank.

Det siste resultatet av dette arbeidet er at Ekobanken sammen med den kooperative rådgivningsorganisasjonen Coompanion og organisasjoner

Utvikling 1999–2008

Ekobanken holder til i et tidligere kornmagasin på Skäve gård utenfor Järna

for landsbyggdutvikling, 'Hela Sverige ska leva!', har startet 'Mikrofondet för social ekonomi och lokal utveckling'. Fondet skal kunne stille opp med garantier i form av pant, kausjon og senere også mulighet til direkteinvesteringer. Hovedsakelig skal det kombineres med egne sikkerheter fra låntakeren, garantikretser og garantifond fra interessenter i de respektive prosjektene.

Et annet nytt samarbeid er at Ekobanken inngår i 'Circle of friends' til Right Livelihood Award Stiftelsen, som står bak det som ofte kalles den alternative Nobelprisen. Den ble grunnlagt i 1980 av Jakob von Uexkull, og målsetningen er „å hedre og støtte dem som tilbyr praktiske løsninger til eksempel for andre, på de viktigste utfordringene verden står ovenfor.“

Samarbeidet med Ekobanken innebærer informasjonsspredning og å lage arrangementer med aktuelle og tidligere prisvinnere som kommer til Sverige.

Fakta:

Medarbeidere:	10
Kontor:	Hovedkontor i Järna, representasjonskontor i Stockholm og en medarbeider i Göteborg
Balanse:	373 MSEK pr. 31 desember 2008
Resultat før skatt:	1 MSEK for 2008
Kunder:	Cirka 3 500 stk
Medlemmer/eiere	Cirka 1 300 stk
Minste andel:	1 000 kr

www.ekobanken.se

Utfordringer

Den første utfordringen var å starte en bank med 1 million euro i egenkapital. Det ble mulig takket være en dispensasjon fra kapitalkravet på 5 millioner Euro. Innen dispensasjonen var godkjent av Riksdagen og regjeringen, kunne banken ikke ta imot det volumet med penger som nye kunder ville sette inn. Etterpå tok det lang tid for markedet å forstå at det var mulig å bruke banken til å sette inn penger. Det var også en tøff oppgave å starte en hel bank med så begrensede ressurser, men vi kan konstatere at det var en lykkelig stjerne som likevel gjorde det mulig. I dag har bestemmelsene blitt skjerpet, så det ikke lengre er mulig å starte uten en større kapital i bunnen.

Den største utfordringen i dag er problemet med å få tilgang til bankinfrastrukturen til en rimelig kostnad og gjennom det gjøre det mulig for både privatpersoner og bedrifter å ha Ekobanken som sin eneste bankforbindelse. Infrastrukturen i form av clearing, girosystem og kortuttaksløsninger i Sverige eies i prinsippet av de fire store bankene, og det er veldig kostbart å få tilgang til de nasjonale betalingssystemene.

Frem til banken kan gå inn i de store betalingssystemene har Ekobanken sterkt fokus på vekst. Det kreves et større antall kunder enn dagens cirka 3 500 foretak og privatpersoner for å kunne tilby et eget og bredere tilbud av banktjenester. Samtidig er det viktig å dra nytte av de mulighetene til å utrette noe godt som situasjonen innbyr til, en liten aktør kan iblant ha andre muligheter enn en større.

Ansatte og kunder i bankene

Merkur gir en god magesfølelse

„Det er mer tankemåten vår, og ikke så mye selve renten, som gjør at kundene strømmer til oss,“ forteller kunderådgiver Torben Høgaard Nielsen.

Alle nye privatkunder kommer i kontakt med Torben Høgaard Nielsen, når de sender inn et elektronisk søknadsskjema til Merkur for å opprette en konto. Og det går unna for tiden, for det kommer mange nye kunder inn hver måned. For det er fokus på CO₂, økologi, toppmøter og klimakonferanse:

„Kunder sier selv at de ikke ville være kunde i x-bank, da det viste seg at investeringen de hadde gjort der var i en våpenfabrikk, en fabrikk som forurenser mye eller som driver med barnarbeid. Og så skifter de til Merkur. Vi står for noe ordentlig, redelig og bærekraftig. Vi tjener ikke penger for pengenes egen skyld, men holder fast i verdiene“, sier Torben Høgaard Nielsen.

Selv så Torben seg omkring i bankbransjen, da han ønsket å skifte jobb. Han besøkte en tidligere kollega som nå arbeider i Merkur. Han ville kjenne på stemningen og høre om Merkurs produkter, kunder, utdannelse, kredittpolitikk og ledelse, før han søkte jobben:

„Jeg kan merke stemninger og kjenne omgivelser når jeg er i et lokale. I Merkur fikk jeg en god magesfølelse. Jeg har erfart en stor menneskelighet her i forhold til andre arbeidsplasser,“ forteller Torben Høgaard Nielsen.

Torben Høgaard Nielsen er kunderådgiver i Merkur.

Reell og profesjonell rådgivning

„Merkur er viktig for de innovative virksomhetene“. Det mener Balder Johansen fra det bærekraftige byggefirmaet Logik & Co. på indre Nørrebro i København. For Merkur har en visjonær ledelse og en holdning til klima, økologi, utnyttelse av folk i den tredje verden, og til hva kapitalisme og penger er.

„Normalt vil jeg alltid frykte en bankrådgiver som er i gang med å selge et produkt. I Merkur har jeg ikke på noe tidspunkt hatt følelsen av at jeg får stappet noe ned over hodet på meg. Merkur gir reell rådgivning“, forteller Balder Johansen.

Merkurs næringslivsavdeling er ifølge Balder Johansen så profesjonell at det ikke finnes noe alternativ, hvis man ellers er enig med Merkurs holdninger. Logik & Co har fått god sparring og møtt forståelse for startproblemstillinger. Derfor har de kunnet fokusere mer på det gode håndverket og har ikke trengt å måtte bruke mye tid på å regne ut budsjetter og lån.

„Merkur viser interesse for at det skal gå godt med firmaet ditt, og de slakter ikke kundene med renter og avdrag. Derfor har vi kjøpt en stor portefølje av Merkurs andeler, fordi dette er en viktig bank“, forteller Balder Johansen.

Balder Johansen er daglig leder i Logik & Co.

Miljøet i banken er oppløftende

Maria Flock Åhlander har vært i Ekobanken i snart 2,5 år. „Tidligere arbeidet jeg i PricewaterhouseCoopers som spesialistrevisor og rådgiver innen bærekraftig bedriftsutvikling og som finansiell revisor. Jeg ville gjøre noen annet og så meg først om blant NGO'er, men da Ekobanken utlyste en stilling tok jeg kontakt. Hos min tidligere arbeidsgiver var alltid den grunnleggende ideen å tjene penger. I Ekobanken er fokus alltid på å bidra til positiv forandring. Jeg synes det er morsomt å forene de to verdenene og bidra med min kunnskap og mitt kontaktnett. Jeg trives med å sitte nærmere beslutningene og kunne påvirke. Miljøet i banken er positivt og oppløftende og jeg har ikke angret en dag på at jeg begynte i Ekobanken!“

Viktig med felles verdigrunnlag

Saltå kvarn i Järna eies av stiftelser, foreninger og privatpersoner som står antroposofien nær. De har tatt en strategisk beslutning om å bruke Ekobanken som hovedbank, selv om Ekobanken ikke kan tilby alle tekniske tjenester som de store bankene har. „Vi har sett forbi det, og satses på Ekobanken, som deler vårt verdigrunnlag“, sier Henrik Almhagen i Saltå kvarn, som selv har arbeidet i bank. „Og dessuten behøver vi heller ikke alle disse tjenestene. Det er mye viktigere for oss at vi har en bank som kjenner oss og som er fleksibel. Som kunde i Ekobanken føler vi at vi blir sett, og vi får den hjelp og support som vi trenger. Vi utvikler oss og vokser sammen med banken, det er spennende. Vi er kort sagt veldig fornøyde med Ekobanken og servicen vi får der!“

Å arbeide i Cultura er en inspirerende utfordring

Etter 13 år i finanskonsernet DnBNOR gikk jeg over til å arbeide for Cultura sparebank for 2 år siden. Jeg ønsket å arbeide i en virksomhet som hadde videre målsetninger enn oppnåelse av konvensjonelle økonomiske resultater. Mine forventninger til arbeidsmiljø og kontakten med ukonvensjonelle måter å tenke økonomi og bankvirksomhet på, er til fulle oppfylt. Jeg bærer på en god følelse av befrielse. I det konvensjonelle mangler inspirasjonen fra annet enn alminnelige økonomiske resultater. Utfordringen for Cultura er ikke den motsatte, men snarere å integrere elementer av konvensjonell tenkning i en større helhet. Min bekymring dreier seg om at den etiske bankvirksomheten kan bli forpreget av at man vet hva man er imot, men ikke i tilstrekkelig grad er i stand til å beskrive hva man er for. Samtidig er det denne utfordringen, å stå midt oppe i det motsetningsfylte, som gjør arbeidet i Cultura mye mer inspirerende enn i noen annen norsk bank jeg vet om.

Kjell Fredrik Løvold, leder for kunddavdelingen i Cultura Bank

Banken forstår vårt verdigrunnlag

Økolandsbyen i Hurdal har eksistert siden 2002, og Cultura sparebank har vært med fra dag 1 og gjort det mulig for oss å etablere Økolandsbyen. Det har vært udelt positivt å samarbeide med noen som har forståelse for verdigrunnlaget vårt og som har et videre begrep enn kun kroner og øre, samtidig som den banktekniske profesjonaliteten er ivaretatt.

Kristin Seim Bufrod, Økolandsbyen i Hurdal

Begreper om penger

Milliarder av dollar og euro skifter hver dag hender på de store bør- og valutamarkeder uten noen forbindelse med den reelle produksjonen i samfunnet. Det kan lett gjøre oss fremmedgjorte overfor hva penger egentlig er, og hva de gjør. De etiske og sosiale bankene anvender økonomiske begreper som gjør dette konkret.

Av Henrik Platz

Den etiske og sosiale bankbevegelsen i Europa arbeider ut fra en organisk forståelse av økonomien. Pengestrømmen i samfunnet deles inn i tre forskjellige funksjonsområder – gavepenger, kjøpenger og lånepenger – som er vevet sammen med hverandre i et økonomisk kretsløp.

Gavepenger

Hver gang et lite barn blir født, er det helt avhengig av at andre mennesker vil ta seg av det. Det trenger kjærlig omsorg, mat, klær og et trygt sted å bo. Senere har det bruk for å gå på skole og å lære om verden, få en utdanning og følge sine spirende interesser og nysgjerrighet for et faglig felt. Kanskje som student. I denne perioden er barn og unge mennesker helt avhengige av at det er andre, – foreldre, besteforeldre og ikke minst staten, som vil betale for forbruket deres.

Uten penger til barnet, må det barnearbeide til. Det er heller ikke slik at vi etter 18 år kommer til barnet og presenterer det for en regning på 1 mill. kr. og sier: „Nå skal gjelden betales tilbake fordi du fikk lov til å bli født!“

Nei, vi gir barnet og den unge pengene i gave. Men vi har så en forventning og forhåpning om at barnet vil bruke og utvikle evnene sine og i fremtiden gi tilbake til samfunnet, det som det i sin tid fikk, og kanskje mer til. Vi håper også på at de kommende generasjonene vil være med på å forsørge oss når vi blir gamle. Men dette er ikke noe som vi kan bestemme på forhånd. Vi må gi gaven i frihet.

Å gi pengegaver under full frihet krever tillit til andre mennesker og deres utviklingsprosess. Samfunnets funksjoner som forskning, utdanning, omsorg og kultur er helt avhengige av frie midler uten krav om tilbakebetaling. Avkastningen kan til gjengjeld bli enorm.

Tenk på den 75-årige Charles Kao. I år har han mottatt Nobelprisen i fysikk for sin banebrytende forskning innen lystransmisjon i fibre til optisk kommunikasjon. Allerede i 1966 gjorde Kao en oppdagelse som førte til et gjennombrudd i forskningen på optiske fibre, som er kretsløpet i all telekommunikasjon, og som anvendes innen stort sett all tele- og datatrafikk i dag. Kort sagt –

Barn og unge er avhengige av å motta gavepenger fra andre for å kunne vokse opp og få seg en utdanning. Den fremtidige avkastningen for samfunnet kan til gjengjeld bli enorm. Foto: Henrik Platz

uten Kao's oppdagelse, intet bredbånd, intet Internett. Hans oppdagelse har hver eneste dag betydning for milliarder av mennesker.

Kjøpepenger

Da Charles Kao gjorde sin oppdagelse, var han avhengig av gavepenger for å kunne holde hus og hjem. Samtidig som det skulle forskes, skulle det også kjøpes inn og lages mat. Gavepengene ble derfor raskt omgjort til kjøpepenger. Kanskje satt han og drakk en kopp te, da ideene til de optiske fibrene kom til ham. En te som var kjøpt i det lokale supermarkedet og som skapte etterspørsel og som skjøv en ny pakke av samme slags te lengre frem i hyllene. Grossisten måtte ha beskjed, transportfirmaet, containerskipene, teplukkerne, teposefabrikken ... Ja, et umåtelig stort antall mennesker ble involvert i arbeidet med å levere varer og tjenester til Charles Kao, mens han drev med sin forskning. Fikk de nå også en ordentlig pris for varene sine, og foregikk produksjonen under bærekraftige forhold?

Derfor har Charles Kao i tillegg til gavepengene vært avhengig av at andre har villet arbeide for ham mens han har forsket. Han har kjøpt varer og tjenester fra dem for å kunne leve og få dekket sine behov. Vi har samtidig fått glede av hans forskning.

Vi har neppe noe særlig begreper om hvor avhengige vi er av hverandre i samfunnsøkonomien. Vi arbeider for hverandre gjennom en ekstremt stor arbeidsdeling. Vi er samtidig avhengige av naturgrunnet for å kunne produsere. Vi bør derfor behandle jorden bærekraftig og behandle våre samarbeidspartnere med innsikt og sosial forståelse, – som en bror- og søster-tankegang.

Lånepenger

På et tidspunkt er Charles Kao's ideer og begreper blitt satt i system og i masseproduksjon av mennesker som har hatt kompetanse om hvordan få en virksomhet i gang. De har lagt planer, bygget fabrikkhaller, anskaffet produksjonsanlegg, produsert kabler, planlagt markedsføring og introduksjonstilbud. I dag fyker data av sted gjennom optiske kabler, som er tusenvis av kilometer lange, med en hastighet på flere tusen milliarder bits i sekundet og med milliarder av Internett-brukere over hele kloden.

Virksomhetene har vært i banken for å låne penger for å komme i gang med produksjonen og salget av de optiske kablene. Og det har blitt investert i disse virksomhetene. For innovatørene har ikke selv på forhånd hatt pengene. Det er en stor og dyr produksjon i million- og milliardklassen vi snakker om. Initiativtakerne har vært avhengige av at andre mennesker ikke har brukt deres penger, men har utsatt sine egne behov og i tillit overlatt pengene til bankene. Bankene har så, – mot senere tilbakebetaling til innskyterne, lånt pengene ut til

virksomhetene, fordi Internettet og hele den tilhørende IKT-industrien var en god ide og forretningsideen så rentabel ut. Så uten tillit mellom mennesker, ingen lånepenger, intet Internett.

Da IKT-selskapene nedbetalte lånet, ble det også betalt noe annet tilbake, – nemlig renter. Renter er lånepengenes pris eller belønningen for å ha utsatt behovene sine en periode. Men renten og rentens størrelse er også et uttrykk for hvor mye innskyter og låntaker interesserer seg for hverandre. Vi tar sjelden renter når vi låner penger til barna våre. Men forventningen til avkastning er til gjengjeld stor når pengene plasseres i anonyme og lite transparente kapitalfond. Så jo mer tillit og gjennomsiktighet som er på markedet, jo lavere er renten.

Gi avkastningen tilbake til samfunnet

Mange av IKT-bedriftene har klart seg godt. De har tjent milliardformuer med utgangspunkt i Charles Kao og andres ideer og oppfinnelser. Kanskje har bedriftene helt glemt kilden til inntjeningen sin. De står nå overfor utfordringen med å plassere pengene videre. Skal de samle pengene og plassere overskuddet som lån eller investering i den abstrakte børsverdenen, i eiendommer og jord, så forventningene om avkastning, tomtepriser og huspriser skrur i været og skaper IT-bobler og boligbobler, som på et senere tidspunkt brister og utløser nye IT- og finanskriser og 'ufrie gavebidrag' i form av tap? Eller skal virksomhetene uten krav om forrentning og tilbakebetaling i tillit og frihet gi pengene tilbake som en gave til kilden – barna, de unge, den frie undervisningen og forskningen – som igjen kan transformere gaven om til kjøpepenger, så pengenes kretsløp kan fortsette uhindret?

Pengene har tre funksjoner

Pengene strømmer rundt i samfunnet og gir liv, på samme måte som blodet pulserer rundt i organismen og gir den energi. Penger binder oss sammen og er med på å skape grunnlaget for aktivitet. Penger har tre kvaliteter, – vi kan kjøpe for dem, vi kan låne dem ut eller vi kan gi dem bort som gave.

Kjøpepenger – om å tilfredsstille behov

Vi bruker kjøpepenger til å tilfredsstille våre behov for varer og tjenester. Vi kjøper noe for pengene og bringer flere varer av samme slag lengre frem i butikkhyllene.

Lånepenger – om å utsette behovstilfredsstillelse

Vi kan utsette behovene våre og i mellomtiden overlate pengene til andre som lån eller investering. Det skjer ved at vi setter pengene i banken eller pensjonskasser, som så låner pengene ut til andre. Lånepenger er med på å sette i gang nye initiativer, som ikke var der før.

Gavepenger – om å avstå fra behovstilfredsstillelse

Ved å avstå fra vår egen behovstilfredsstillelse kan vi gi bort pengene. Vi stiller andre mennesker fritt ved å stille gavemidler til rådighet. Gavepenger kan bane veien for nye ideer og ny innsikt.

Menneskesynet i de sosiale bankene

Mennesker som ikke er opptatt av å skaffe et størst mulig overskudd kan ikke betraktes som seriøse aktører i finanslivet. Det hevdet Kredittilsynet da Cultura søkte om å bli godkjent som sparebank

Av Arne Øgaard

Økonomene har ofte betraktet mennesket som et vesen som styres av økonomiske faktorer. Det arbeider der lønnen er høyest, investerer der fortjenesten er størst og kjøper der varene er billigst. Dette vesenet kalles ofte homo oeconomicus. Det finnes utvilsomt mange av denne 'arten', men det finnes også mennesker som handler ut fra helt andre verdier. Disse kalles idealister og blir ofte omtalt som litt livsfjerne, men hva er vel viktigere og mer tilfredsstillende i livet enn å ta sine egne ideer på alvor?

Starten

Fra slutten av 60- og langt inn i 70 tallet gikk det en bølge av idealisme over store deler av den vestlige

verden. Dels førte dette til svermeriske forestillinger, men også til en rekke konkrete nyskapninger. I Tyskland startet en gruppe antroposofier en bank som fikk navnet GLS Gemeinschaftsbank. Med antroposofier menes det her mennesker som opplever det som inspirerende å studere Rudolf Steiners foredrag og bøker. Hos Steiner finnes ingen oppskrift for bankdrift, men han gir noen antydninger og eksempler på hvordan penger kan brukes som redskap for å skape et mer menneskevennlig og økologisk bærekraftige samfunn.

Mange ble begeistret for praksisen til den tyske banken, og med inspirasjon fra denne ble det etter hvert startet lignende banker i Danmark, Sverige, Norge, Nederland, Belgia, Frankrike, Sveits, Spania og Østerrike.

lav rente hvis de visste at pengene ble lånt ut til noe de opplevde som vesentlig. De verdsatte også at disse bankene ikke drev noen form for spekulasjon eller hadde underavdelinger i skatte(snyter)paradiser.

Flertallet av dagens innskyttere, låntagere og ansatte i bankene er ikke opptatt av Rudolf Steiners bøker og foredrag, og det kreves heller ikke. Mange ser lett det verdifulle ved disse bankenes praksis og det er ikke nødvendig å kjenne til hva som satte det hele i gang.

En annen dimensjon

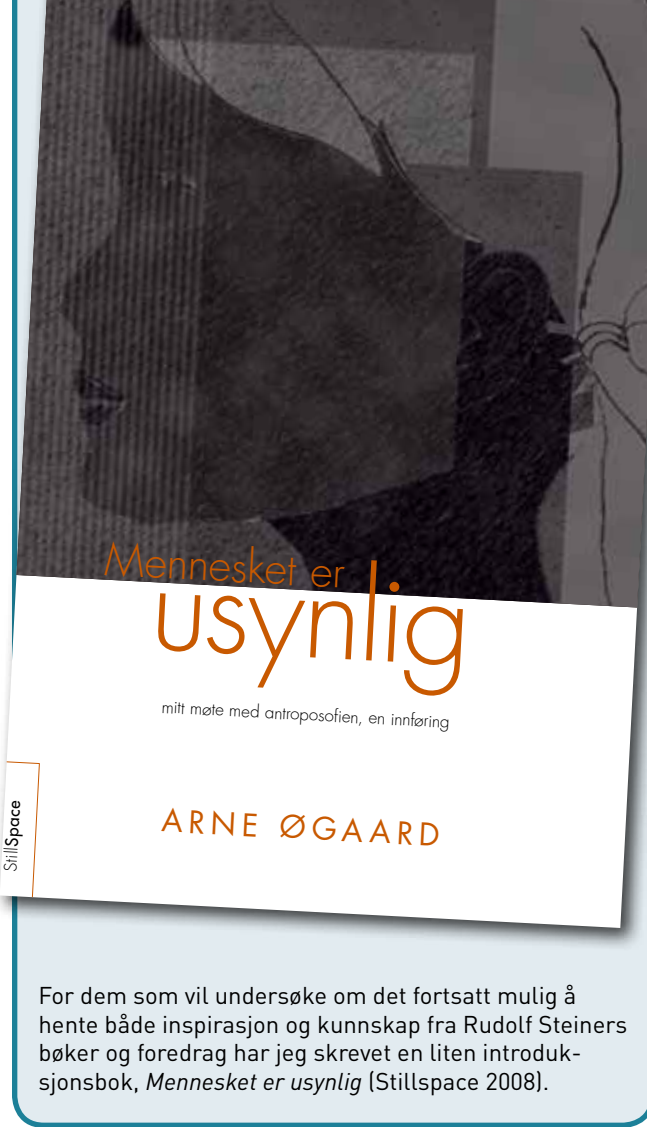
Et interessant spørsmål er imidlertid om det kan være en spesiell grunn til at det var mennesker som studerte antroposofi som var de aktive ved opprettelsene av så mange banker.

Jeg tror det kan være fordi man ved å arbeide med Rudolf Steiners bøker og foredrag blir jevnlig påminnet om at livet har en dypere mening. Gjennom Steiners forsøk på å beskrive de usynlige realitetene kan en i større grad bli bevisst det som virker i en selv både som moralske og destruktive impulser. Denne bevisstgjøringen kan gi forsterket kraft til å virkeliggjøre det en til en hver tid opplever som godt, sant og vakkert. En forutsetning for dette er selvsagt at en ikke bare leser Rudolf Steiners verker, men at en også har inngående kjenneskap til hva som foregår i økonomien, det politiske spillet osv. Rudolf Steiner oppfordret menneskene til å være interessert i alt som foregår i verden.

Å arbeide med antroposofi er en vei til indre utvikling, en utvikling som kan gi både glede og inspirasjonskraft. Når en ser hvordan en liten gruppe antroposofere ikke bare har startet bankdrift, men også et stort antall Steinerskoler, biologisk-dynamisk jordbruk og landsbyer og hjem hvor psykisk utviklingshemmede blir behandlet som likeverdige mennesker, kan man ane at denne utviklingsveien kan bringe en nærmere de kreftene som skal til for å fornye og virkeliggjøre sine idealer.

Tregrening

Rudolf Steiner engasjerte seg i samfunnsutviklingen i Tyskland. I sitt tregreningsarbeid påpekte han at samfunnet er en organisme hvor det gjelder ulike lovmessigheter innefor åndslivet, rettslivet og næringslivet. I dette arbeidet kan en også finne konkrete forslag til hvordan ting kan gjøres annerledes, men dette er ikke oppskrifter, det er kun eksempler på at det er mulig å tenke rent menneskelig også i en økonomisk sammenheng. Et viktig poeng er å kunne skille mellom betydningen av kjøpepenge, lånepenge og gavepenge. Dette er emner som fortsatt bearbeides i de bankene som en gang ble startet med inspirasjon fra antroposofien, og dette er også emner som jevnlig belyses her i Pengevirke. Det er fullt mulig å arbeide med disse tregreningsideene uten å måtte forholde seg til de mer dyptliggende sidene av antroposofien.

For dem som vil undersøke om det fortsatt mulig å hente både inspirasjon og kunnskap fra Rudolf Steiners bøker og foredrag har jeg skrevet en liten introduksjonsbok, *Mennesket er usynlig* (StillSpace 2008).

Disse bankene kalles i dag ofte for 'sosiale' eller etiske.

I Norge startet arbeidet på et antroposofisk pinsestevne i Oslo hvor den tyske banksjefen Ernst Barkhoff avsluttet sitt innlegg ved å legge en guldollar på gulvet. Han sa at det skulle være startkapitalen til en norsk bank, og slik ble det. Skjønt det tok mange års hardt arbeid fra denne hendelsen til det ble mulig å åpne den første kontoen.

Betyr antroposofi noe i dag?

Det er en realitet at antroposofere hadde en stor betydning da disse bankene ble startet, og det hender at noen stiller spørsmål om antroposofi har noen betydning for dagens bankdrift.

Det var aldri meningen at disse bankene kun skulle fungere innenfor et antroposofisk miljø, selv om de til en viss grad gjorde det i starten. Disse bankene skulle være åpne for alle som var opptatt av pengenes virkning i samfunnet. Det strømmet til innskyttere som ønsket at pengene deres skulle lånes ut til virksomheter som var gunstige for miljøet og for en mer menneskevennlig samfunnsutvikling. Innskytterne verdsatte at de fikk vite hva pengene deres ble lånt ut til, og flere valgte en

De sosiale bankene og finanskrisen – status etter ett år

For mange har finanskrisen vært en vekker og noe som kan få positive effekter for fremtiden. Selv om en gjennomgripende reform av finanssektoren kanskje ikke blir innført i denne omgangen. Det skal åpenbart enda mer til. Vi kan jo se hvor mange år det har tatt for klimadebatten å kjempe seg vei helt til topps frem til en generell konsensus om at det faktisk er et problem

Av Lars Pebrson, direktør i Merkur Andelskasse

Høsten 2008 brøt finanskrisen ut for alvor. Med investeringsbanken Lehman Brothers' konkurs i USA begynte det å gå ordentlig varmt for seg. En lang rekke land måtte via statlige inngrep redde finanssektorene sine fra sammenbrudd. Ofte ved direkte kapitalinnskudd eller andre hjelpetiltak i forhold til den enkelte banken. Man regner med at 4 000 milliarder dollar er sprøytet inn i disse hjelpepakkene, – mer enn noe annet område i samfunnet noensinne har fått bevilget fra staten på så kort tid.

For ett år siden var det mange, inklusive undertegnede, som så på krisen som en unik mulighet for å få finanssektoren reformert i en mer samfunnsorientert retning, hvor fokus heller ville være på reelle finansieringsoppgaver i forhold til produksjon og nyskaping, som det virkelig er behov for. Samtidig kunne samfunnet

tilsvarende sette vesentlig snevrere rammer for bankenes spekulative aktiviteter, som ikke skaper verdi for samfunnet, men tvert imot innebærer stor risiko for alle, slik vi nettopp har vært vitne til.

Krisen representerer nå – ett år etter – fortsatt en slik mulighet. Men vinduet er i ferd med å lukke seg. Den politiske mainstream, kraftig understøttet av lobbyister og særinteresser, har vært opptatt av å komme tilbake til 'business as usual' som fort som mulig. Aksjekursene har nå en viss tid igjen vært på vei opp. Vi hører at 'krisen er i ferd med å gli over'. Storbankene, særlig i USA, betaler igjen gigantiske bonuser til meglere og ledere. Dette har dog ikke gått stille hen, men har skapt voldsomme reaksjoner fra offentligheten.

Politikerne føler presset for å gripe inn, men også et sterkt press fra den andre siden, fra finanssektorens lobbyister. Samtidig er de tydeligvis fanget i en ideologisk felle, hvor de ikke kan se på bankene som institusjoner som løser viktige samfunnsoppgaver, men kun som en av flere forretnings-parter, som staten ikke bør blande seg for mye opp i.

Situasjonen for de sosiale og miljøorienterte bankene

De sosiale og miljøorienterte bankene i Europa har ett år etter krisens utbrudd en situasjon hvor de:

- Opplever en sterk vekst, hovedsakelig i innlån. Dermed bygges det opp et sterkt potensial for fremtiden.
- Åpner for ny kapitaltegning for å kunne håndtere veksten.
- Ikke har tatt del i den første tapsbølgen som var knyttet til spekulasjon.
- I varierende grad må være med på å betale for konkursrammede banker.
- I noen land opplever vanskeligheter med det ekstremt lave rentenivået, noe som betyr bortfall av inntekter på innlånsoverskuddet.
- Påvirkes også av den økonomiske lavkonjunkturen i form av økte tap på utlån. Det har for flere vært mulig å kompensere for dette gjennom økte rentemarginer.

De sosiale bankene og krisen

Banker med en klar samfunnsmessig orientering, slik som Merkur og våre europeiske kollega-banker, kjenne-tegnes ved en mer klassisk og 'gammeldags' tilnærming til bankvirksomhet. Vi tar imot sparemidler fra kundene våre, – midler som ikke er finansiert fra pengemarkedet, og låner disse ut til kunder som så setter reelle aktiviteter i gang. Da vi ikke finansierer eller deltar i spekulasjonsvirksomhet, heller ikke eiendomsspekulasjon, ble vi ikke rammet av den første store bølgen av tap.

Det at vi ikke er finansiert via pengemarkedene, betød at vi ikke kom i en situasjon med manglende likviditet da tilliten til bankene forsvant. Derfor er det ingen tvil om at de sosiale bankene har en meget robust forretningsmodell, som gjorde oss i stand til bedre å takle krisen. Den økende oppmerksomheten på bankenes aktiviteter generelt i samfunnet har også ført til at mange vurderer andre alternativer. Flere har spurt seg selv: „Hva er det

bankene egentlig gjør med mine penger?“ Sosiale og miljøorienterte banker hadde allerede i flere år spurt: „Hva gjør banken med dine penger?“

Nå kom spørsmålet fra folk selv, og det satte i gang en sterk kundetilstrømmning til de sosiale bankene. Dette er en tendens som gjør seg gjeldende over hele Europa. I Merkur vokste innlånet for eksempel med 23 % på 6 måneder det første halvåret av 2009, – den kraftigste veksten andelskassen har hatt i nyere tid. I Holland snakker vi om flere tusen nye kunder – i uken – til Triodos Bank.

Vi ser også en kraftig voksende interesse for vår måte å drive bank på i form av mange flere henvendelser om å skrive artikler, holde foredrag, delta i paneldiskusjoner etc. Dette kan være litt av en utfordring i små organisasjoner som de sosiale bankene tross alt er!

Bankpakke

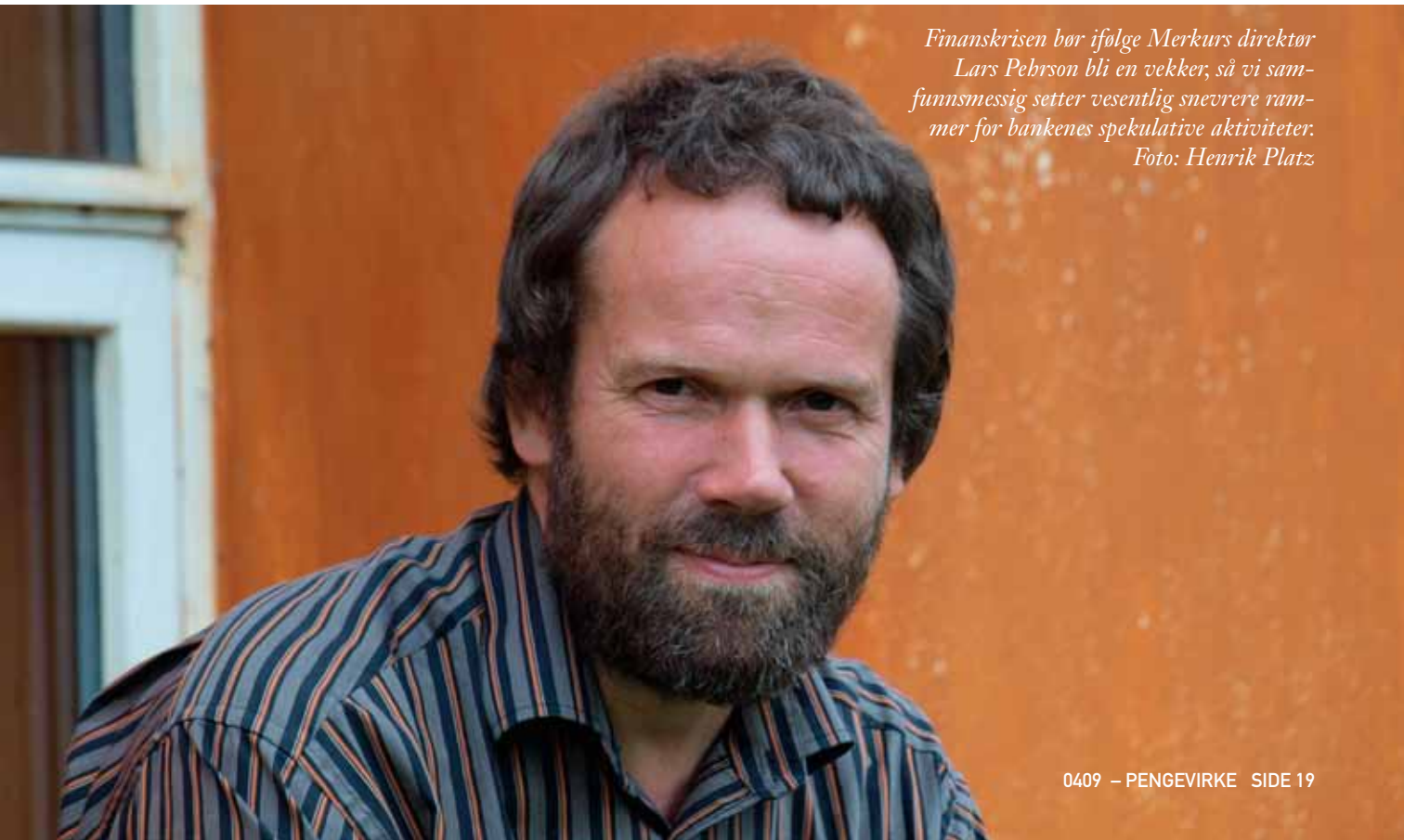
Men vi lever ikke på en isolert øy. Flere land har pålagt den samlede banksektoren å være med på opprydningen etter de nedlagte bankene. Slik er det for eksempel i Danmark i kraft av den såkalte ‘Bankpakke I’, hvor alle banker prosentvis etter sin størrelse må bidra til å dekke tapene i konkursrammede banker. Danmark er formodentlig et av de landene som pålegger friske banker de hardeste vilkårene for slik betaling. Ikke minst når betalingen skal skje samtidig med at den generelle økonomiske krisen også har sine virkninger. Merkur betalte i 2008 ca. 2 millioner kroner og i 2009 kommer vi opp på minst 7 mill.kr. i betaling under Bankpakke I (status pr. september 2009). Det er en ganske voldsom ‘regning’ som skrives ut til Merkur på denne måten.

Den alminnelige økonomiske nedturen påvirker også kundene hos Merkur og våre kolleger. Blant privatkundene har vi ennå ikke møtt problemer i særlig omfang. Men et litt større antall bedrifter havner i vanskeligheter sammenlignet med situasjonen før krisen. Når en slik virksomhet eller institusjon skal avvikles viser det seg at den eiendommen som er stilt som sikkerhet, ikke lenger har samme verdi. Eller den er vanskelig å få solgt overheadet. Merkur og de andre sosiale bankene vil derfor, med variasjoner fra land til land, se større avsetninger til tap i 2009 enn i årene under høykonjunkturen.

Fordi lavkonjunktursituasjonen gjelder for alle banker, har vi typisk sett stigende rentemarginer i markedet, også i Danmark. Det gjør det mulig for bankene å dekke en del av de ekstra tapene vi møter. Når renten samtidig har falt til ett av de laveste nivåene på lenge, har vi en situasjon hvor bankene typisk har kunnet sette renten ned på utlån, men samtidig heve marginene ved å ikke sette den ned like mye som sentralbankenes rentereduksjoner. Denne praksis har vakt en del politisk kritikk, selv om man må spørre seg om hva politikerne egentlig forventer at bankene ellers skulle gjøre?

Merkur har på dette grunnlaget også kunnet øke rentemarginene sine, uten at det har rokket ved at vi stadig er meget konkurransedyktige, både på utlån og innlån. Dermed kan vi korrigere for det stigende avsetningsnivået. Men da det er vanskelig også å samtidig skulle korrigere for utgiftene til Bankpakke I, må vi nok se i øynene at vi i 2009 må forvente et resultat som balanseierer omkring null. Uten Bankpakke I ville vi formodentlig kunne levere et overskudd omtrent som normalt.

*Finanskrisen bør ifølge Merkurs direktør Lars Pebrson bli en vekker, så vi samfunnsmessig setter vesentlig snevrere rammer for bankenes spekulative aktiviteter.
Foto: Henrik Platz*

Verdien av bankvirksomhet i en endret verden

Av Peter Blom, administrerende direktør i Triodos Bank Group og formann i Global Alliance for Banking on Values

Kriser er vanligvis ledsaget av et dystert syn på menneskehetens fremtid, men folk orker ikke å forbli i denne utmattende tilstanden særlig lenge, de går lei og ønsker å komme seg videre.

Så også med finanskrisen. Den eksploderte i begynnerfasen og har alvorlige langsiktige virkninger, men media, som til å begynne var umettelig i sin jakt på stoff om krisen, synes for tiden å ha mistet interessen.

Men de største konsekvensene av krisen har vi muligens enda ikke sett, nemlig de som kan komme hvis vi nå griper sjansen til å gjenskape det finansielle systemet. Vi har en unik mulighet til å erstatte et system som setter hensynet til fortjeneste foran alt annet, med et system som har maksimering av en bærekraftig utvikling som sitt endelige mål.

Bærekraftige banker har dannet allianse

Elleve av verdens mest suksessfulle bærekraftige banker har nå grepet denne muligheten. I mars i år dannet denne gruppen, som blant annet består av BRAC Bank, en mikrofinansbank i Bangladesh, ShoreBank i Chicago og Triodos Bank og Andelskassen Merkur i Europa, 'Global Alliance for Banking on Values'. Selv om alliansen ikke ble dannet som et direkte resultat av finanskrisen er tidspunktet viktig, fordi man nå ser klarere enn noensinne at det haster med å finne alternativer til dagens finanssystem. Og det dreier seg ikke bare om finansielle spørsmål, men om å ta fatt i de sosiale og miljømessige utfordringer som ble neglisjert av et system der hensynet til fortjeneste kommer foran alt annet.

Fortjeneste har selvfølgelig sin plass, ikke minst som en indikator på hvorvidt en bedrift drives godt og har kapasitet til å vokse, men for medlemmene av Global Alliance er fortjeneste et middel og ikke et mål i seg selv. For disse bankene er profitt integrert med hensynet til miljø og mennesker, og denne bærekraftige kombinasjonen har utgjort en avgjørende forskjell gjennom en krise verden ikke tidligere har opplevd.

Til sammen har disse bankene aktiva for over 60 milliarder kroner og mer enn 7 millioner kunder i 20 land. De tjener penger og viser en sunn vekst, og selv om krisen har påvirket alle til en viss grad, har den også utløst sterk vekst i antall nye kunder. Bankene har holdt fast ved god tradisjonell bankvirksomhet, noe som nå

viser seg å ha vært en riktig vei å følge.

Alliansebankene er ikke små subsidierte nisjespillere som kan tillate seg luksusen med en sosial og grønn agenda. Selv om de ikke enkeltvis kan sammenlignes med sine kolossale konkurrenter i bankverdenen, som da også i mange tilfeller ble hardt truffet av krisen, representerer de sammen en betydelig gruppe med en sterk stemme. Minimumskravet for å tilhøre gruppen er en balansestørrelse på minst 600 mill kroner, og bankene skal betjene et stort antall kunder og vise at de setter hensynet til mennesker og miljø i sentrum. Helt sentralt er det at balansen mellom økonomiske, miljømessige og sosiale hensyn skal utgjøre kjernen i virksomheten.

Bankene som er med i Global Alliance for Social Banking tror ikke det finnes et enkelt svar som kan løse den globale finanskrisen, tvert i mot finnes det mange. Men sammen, og fordi de er aktive på en global basis, kan disse bankene ha noen av svarene. Nettopp fordi de representerer en radikalt annerledes innstilling til selve banksystemet – et alternativ som har vist seg robust

Bærekraftig bankvirksomhet

Triodos bank er en uavhengig bank som arbeider etter prinsipper om bærekraft og transparens. Banken, som ble grunnlagt i 1980, ser ingen konflikt mellom å ha fokus på mennesker og jorden og en god finansiell avkastning. I stedet tror den at de styrker hverandre på lang sikt.

Fra starten har Triodos Bank vært involvert i å markedsføre investeringsprodukter med skattefordel for grønne, sosiale og kulturelle prosjekter i Nederland. Triodos Bank lanserte det første grønne fondet og kulturfondet i Nederland og er en global autoritet på området mikrofinans i utviklingsland, Sentral Asia og Øst Europa.

Gjennom sine aktiviteter vil Triodos bank bygge opp under markedet for bærekraftig bankvirksomhet. Triodos Bank har nå 210 000 individuelle kunder og investerer i over 9 000 prosjekter. Banken har avdelinger i Nederland, Belgia, Storbritannia og Spania og et representasjonskontor i Tyskland.

nok til å klare seg godt gjennom bankkrisen. Planen er å utvikle nye konsepter og organisasjoner bedre tilpasset en langsiktig bærekraftig tenkning og nye former for eierskap og økonomisk samarbeid. Og sett i lys av finanskrisen med sine dype og vedvarende virkninger kunne timingen knapt vært bedre.

Ny bankmodell skal gjenopprette tilliten til bankvesenet

For å realisere disse ambisjonene ønsker medlemmene å definere og fremme en ny bankmodell som bygger på egne erfaringer. Nøyaktig hvilken form dette vil få har enda ikke blitt bestemt, men det finnes en felles visjon av hva slags tilnærming som vil vokse ut av ødeleggelsene etter finanskrisen, og vi tror at dette kan føre til en bankmodell med et innhold som kan bidra til å gjenopprette folks tillit til banksystemet. Det vil dreie seg om større fokus på mennesker og sektorer som i dag ikke betjenes i banksystemet, forpliktende åpenhet og fokus på langsiktige relasjoner fremfor kortsiktige forretninger.

For filantropiske individer og stiftelser representerer denne nye måten å se tingene på en unik mulighet, og en viktig utfordring. Svekket av finanskrisen som de er, fokuserer vanlige banker for tiden på kortsiktig og lavrisiko finansiering, og de er tilbakeholdende med å låne ut til andre enn etablerte og velkjente virksomheter. Nye virksomheter, som er viktige for en sunn økonomisk utvik-

ling, finner det meget vanskelig å få tak i den kapitalen de trenger. Individer og stiftelser kan spille en avgjørende rolle som partnere for de sosiale bankene, nettopp for å finne den kapitalen disse bedriftene trenger. Behovene vil variere, fra rene gaver til dekning av ikke kommersielle og sosiale behov der lånefinansiering ikke passer, til mer vanlig finansiering på forretningsmessige vilkår, og i tillegg en rekke varianter og kombinasjoner mellom disse ytterpunktene.

Allmennyttige stiftelser kan også bidra med kapital og innskudd i de sosiale bankene, noe som kan skape en bedre forbindelse mellom det de investerer i og de sakene de støtter. Gjennom investeringer knyttet til de gode sakene (mission connected investment) skapes det muligheter til å støtte bedrifter som allerede bidrar til en grønnere økonomi. De verdibaserte bankene vil utgjøre verdifulle partnere i dette arbeidet.

Hvis og når disse endringene realiseres kan vi se frem til et økonomisk liv fritt fra den kortsiktige tilfredsstillelse av en ikke bærekraftig vekst, og sjokket ved nedgangen som uvegerlig følger denne.

Fra Alliance Magazine. Oversatt av Lars Hektoen.

Global Alliance for Banking on Values arbeider for en tredobbel bunnlinje – People, Profit and Planet, forteller Peter Blom ved stiftelsen av alliansen i mars 2009.

Økonomer med fokus på miljøansvar og humanistiske verdier

Leif Holbæk-Hanssen

Holbæk-Hanssen argumenterte for at konkurransebasert markedsøkonomi ikke var egnet til å håndtere de miljø- og samfunnsrelaterte krisene som ville komme. Han hevdet at krisene var et symptom på en dypereliggende konflikt mellom økonomiens verdensbilde og den fysiske og sosiale virkeligheten

Af Professor Ove Jakobsen, Senter for økologisk økonomi og etikk, Handelshøyskolen i Bodø

Leif Holbæk-Hanssen var født i Christiania i 1917 og døde i Oslo i 1991. Han studerte økonomi og markedsføring ved Handelshøyskolen i København, sosiologi og sosialpsykologi ved Universitetet i Oslo og University of Michigan, Ann Arbor. Holbæk-Hanssen ble utnevnt som landets første professor i markeds- og distribusjonsøkonomi ved Norges Handelshøyskole i 1960. Han var en sentral person i etableringen av markedsføring som vitenskapelig disiplin. I tillegg til å publisere faglige artikler og bøker holdt han kontakten med praksis gjennom en rekke foredrag og seminarer.

I ettertid er Holbæk-Hanssen mest kjent for å ha videreutviklet økonomi og markedsføring innenfor en større tanke- og erkjennelsesmessig sammenheng. Målet var å legge grunnlaget for en helhetlig praksisnær teori basert på ideen om at økonomi, politikk og kultur står i et gjensidig påvirkningsforhold. Denne tilnærmingen, inspirert av Rudolf Steiners antroposofiske grunnanalyser, kommer tydelig frem både i trebindsverket *Metoder og modeller i markedsføring* (1973–76) og i boken *Et samfunn for menneskelig utvikling* (1984). *Økonomi og samfunn – når mennesket blir viktigst* (2009), er en samling upubliserte foredrag og artikler som kaster lys over tre hovedområder i Holbæk-Hanssens

„I vårt hesblesende jag etter å øke varestrøm og nasjonalprodukt, har vi glemt å se etter hva som skjer der vi henter våre naturgoder og hva som skjer med det som ikke bringes tilbake til naturen.“

akademiske virke. For å fange inn de alvorligste utfordringene økonomien står overfor argumenterte han for at det var nødvendig med en endring i; vår grunnleggende virkelighetsoppfatning, våre metoder for å søke kunnskap og vår måte å handle på.

Holbæk-Hanssen var en velartikulert kritiker av nyklassisk markedsøkonomi. Han mente at mange av de ideene som ligger til grunn for våre handlinger er basert på nedarvede tankemønstre som vi bruker mer eller mindre ubevisst, ofte uten å reflektere over verken gyldighet eller relevans. Det viser seg hele tiden at vi bare kommer et stykke på vei når vi bruker mekanistiske begreper og forklaringsmodeller som ‘markeds-krefter’ og ‘prismekanismer’ for å finne løsninger på problemstillinger knyttet til for eksempel miljø- og fattigdomskrise. Inflasjon, valuta-

kriser, ressurstømming, forsøpling og sentralisering er symptomer som viser at ny-klassisk økonomisk teori ikke fanger inn kompleksiteten i dagens globaliserte verden.

Problemen kan, i følge Holbæk-Hanssen, for en stor del forklares ved å vise til strukturelle svakheter i det nåværende systemet. Han argumenterte for at det var nødvendig å gå over til en organisk virkelighetsforståelse der alt er foranderlig, uferdig, dynamisk og alltid underveis. Overgangen til organisk økonomi kan dermed få

Professor Ove Jakobsen

Litteratur:

Leif Holbæk-Hanssen (1973–1976) *Metoder og modeller i markedsføring* Bind 1–3 Tanum, Oslo
Leif Holbæk-Hanssen (1984) *Et samfunn for menneskelig utvikling* Tanum-Norli, Oslo
Leif Holbæk-Hanssen (2009) *Økonomi og samfunn – Når mennesket blir viktigst*, Antropos, Oslo

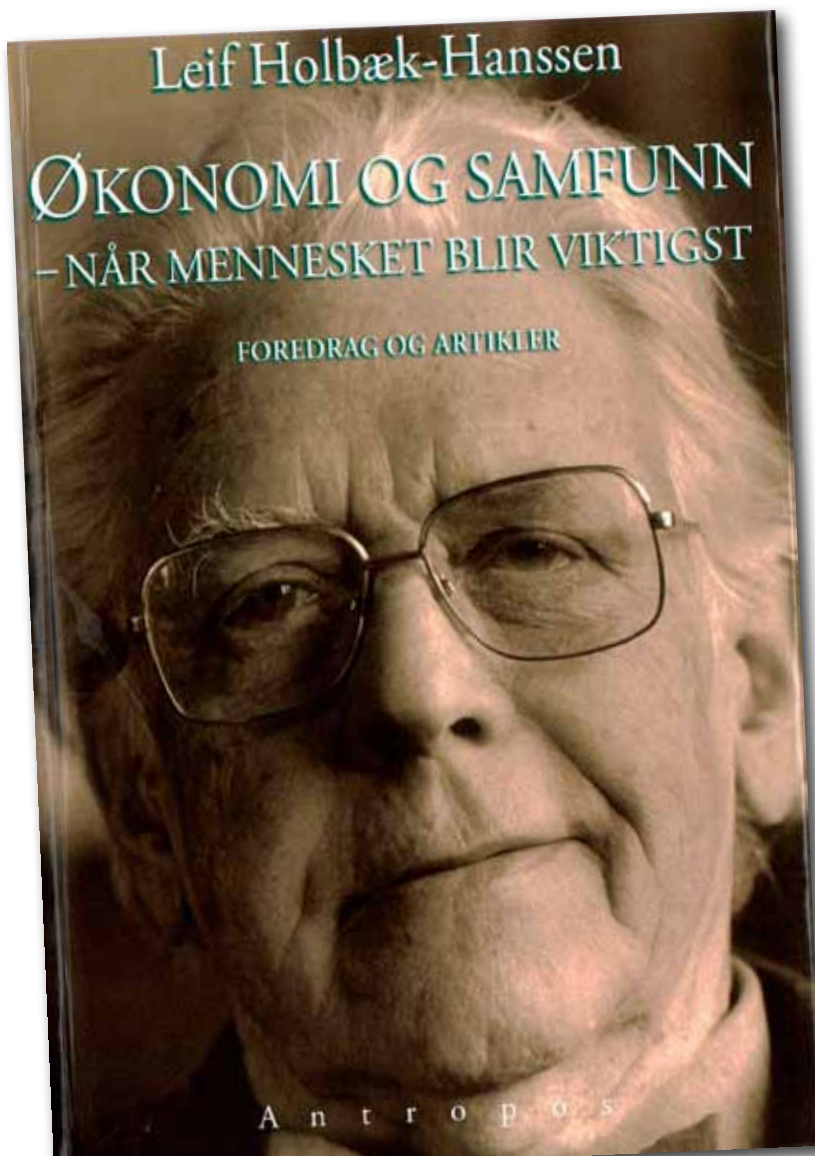
store konsekvenser for synet på vitenskapelige metoder og forskning generelt. Dersom vi ensidig bruker naturvitenskapens analytiske metode for å kartlegge og beskrive de minste delene i ulike årsak-virkningskjeder står vi igjen med et oppstykket og 'avsjelet' syn på virkeligheten hvor vi bare har store mengder del-sannheter om den minst menneskelige delen av økonomi og samfunn.

Som alternativ til analytisk metode mente Holbæk-Hanssen at forskerne burde gjøre mer bruk av metoder som er rettet mot fortolkning av hvordan fenomener forholder seg til hverandre innenfor en større sammenheng. Vekslingen mellom del og helhet er grunnleggende i hermeneutisk metode. Ved å tolke delen ut fra helheten og helheten ut fra delene oppnår vi etter hvert en dypere forståelse for hvordan alt henger sammen i en større helhet. Holbæk-Hansen brukte formuleringen „åndelig bøy og tøy program“ som betegnelse på en forskningsprosess der man veksler mellom konsentrasjon nedover mot detaljer og en tøyning oppover mot større helheter. Konkret innebærer denne tilnærmingen til kunnskap at problemstillinger knyttet til økonomisk virksomhet bør belyses i en langsiktig samfunnsmessig og økologisk sammenheng for å gi dypere mening. Hvis man for eksempel innfører teknologi som

skader naturgrunnet for å øke kortsiktig lønnsomhet, vil langsiktige miljø- og samfunnsinteresser kunne bli skadelidende.

Med utgangspunkt i en helhetlig forståelse av hvordan ting henger sammen kan vi bruke våre kreative evner til å utvikle og gjennomføre nye og bedre løsninger. Holbæk-Hanssen forklarer kreativitet som et fenomen som oppstår i spenningsfeltet mellom 'aktualitet' og 'potensialitet'. For å gi kreativiteten retning er det nødvendig at vi kontinuerlig gjør oss opp tanker om hvilke verdier vi ønsker å prioritere. Vi bør derfor utvikle organiske strukturer som initierer konstruktivt samarbeid for å oppnå felles målsetninger. Det er blant annet nødvendig å etablere nye organer for dialog og samarbeid mellom interesser med motstridende interesser. Han foreslo (og prøvde ut i praksis) ulike former for samarbeidende nettverk (assosiasjoner) der produsenter, distributører, og forbrukere var representert. I overensstemmelse med denne tankegangen argumenterte Holbæk-Hanssen for at også globale utfordringer kan håndteres gjennom integrerte lokale og regionale nettverk der kreativ tenkning forenes med praktisk eksperimentering. Gjennom nettverkssamarbeidet åpnes det for et pluralistisk verdisyn som overskrider økonomiens en-dimensjonale monetære målestokk.

Et viktig kjennetegn ved Holbæk-Hanssens forskning var at han hele tiden testet ideene sine ut mot den praktiske virkeligheten. Ideen om nettverk og samarbeidsløsninger falt i god jord innenfor Helios-fellesskapet. På 80 og 90 tallet ble det gjort flere interessante forsøk med samarbeidende nettverk der økologiske bønder, produsenter, grossister, detaljister og forbrukere deltok. I dag er erfaringene fra disse forsøkene nyttige i forbindelse med etablering og utvikling av regionale nettverkløsninger der målsetningen er å bidra til økt livskvalitet og bærekraftig ressursutnyttelse. Holbæk-Hanssen var også en viktig inspirator ved etableringen av Cultura sparebank. Banken er i dag en livskraftig bank som har vært med på å gi begrepet 'Social banking' et konkret og meningsfullt innhold.

Nytt fra Cultura

Nettbank er miljøvennlig og tidsbesparende

Hele 83 % av betalingstransaksjonene i Cultura Bank går nå via nettbanken. Dette sparer tid, papir og penger ved at papirgiroen blir borte, men ikke minst også ved at vi kan sende ut kontoutskriften elektronisk og sparer porto og papir. En del av våre kunder har ikke ønsket å ta i bruk nettbank, det respekterer vi selvfølgelig. Vi vil imidlertid gjøre oppmerksom på at det også er fullt mulig å ha en nettbank der du kan lese kontoutskrifter og se på konti, i kombinasjon med at du fortsetter å sende inn bankgiroer – hvis noen skulle ønske en slik løsning.

Velkommen til å prøve nettbanken

Hvis noen har konto i Cultura Bank og lurer på om nettbank er noe for dem, er det gratis å få tilgang, og kundeavdelingen gir gjerne veiledning på telefon dersom du trenger hjelp til å logge inn første gang. Det er helt uforpliktende – det er ikke noe problem å gå tilbake til å bruke bankgiroer hvis man ikke er fornøyd med å bruke nettbank.

SMS-bank

Med SMS bank kan du blant annet få tilsendt saldo på konto til mobilen eller overføre mellom egne konti. Tjenesten er gratis, du betaler bare for SMS'en du sender. Fremgangsmåte for å bestille SMS-bank finner du på www.cultura.no, eller om du ikke har tilgang til PC, ring kundeavdelingen på 22 99 51 99 for å bestille.

Lettere å dele gode nyheter

Nå er det blitt lettere å dele nyhetene du finner på Culturats nettsider. Nederst på sidene finner du en knapp merket 'del', der kan du sende nyheter videre med e-post, publisere dem på Facebook eller andre nettsamfunn.

Nyheter fra Cultura Bank kommer nå i flere kanaler – nettside, Facebook-gruppe, som nå har fått 429 medlemmer, og nå også på Twitter som 'Cultura-Bank'. Da Cultura Bank for en tid siden utlyste et vikariat, ble det annonsert i Facebook-gruppen og på nettsiden, og i løpet av en time hadde den første søknaden ankommet.

twitter

facebook

Nattsafe for bedriftskunder

Cultura Bank har ikke egne nattsafere, men dersom noen av Culturats bedriftskunder har behov for å levere dagsoppgjør i nattsafe, gjør vi oppmerksom på at Nokas og Securitas har en del nattsafere rundt i landet som er uavhengig av bank.

Ta gjerne direkte kontakt med Nokas eller Securitas for avtale, dette behøver ikke å gå gjennom Cultura Bank. En annen mulighet for kontanthåndtering er å ha egen dropsafe og at kontantene hentes av vekter. Kontakt vaktsselskap direkte (Vaktsservice, Securitas eller lokalt selskap) for priser og avtale.

Det er også noen steder mulig å benytte seg av lokale bankers nattsafe, men det må da inngås spesiell avtale om dette.

Nytt utlånsprosjekt

Nordlys Alveklær er et miljøbevist forretningsinitiativ med design og salg av originale klær for kvinner og menn. Initiativtaker og gründer er Ingeborg Okkenhaug fra Trondheim, som designer alle klærne.

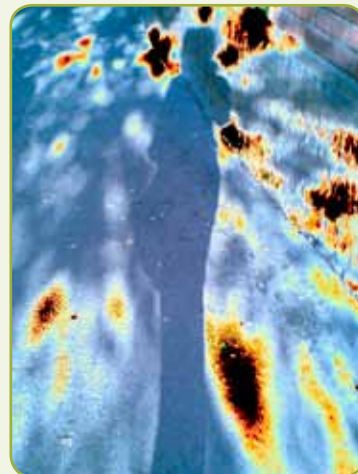
Hun både skreddersyr produkter som er håndlaget av henne og som er i rene naturmaterialer; og hun har også sin kolleksjon som produseres i India. Ingeborg driver forretning etter miljøvennlig profil med økologiske stoffer som er plante og miljøfarget. Produksjonen i India er basert på rettferdig handel med gode lønns- og arbeidsforhold, og klærne er laget av økologiske stoffer så langt det lar seg gjøre.

Ingeborgs nettbutikk finner du på www.nordlys.mystore.no, eller kan du også besøke butikken i Gregusgate 12 på Svartlamon i Trondheim, som er åpent hele året på torsdager, fredager og lørdager. Ingeborg har fått lån i Cultura bank for produksjon av sin nye vinterkolleksjon.

Ny utstilling i Cultura Bank

I julemåneden vil Jeanett Antonie Olesen stille ut sine fotografier i Culturaras ekspedisjonslokaler på Holbergs plass 4 i Oslo. Motivene er hovedsakelig abstrakte og natur. Jeanett er opptatt av å ta vare på miljøet og framkaller bildene hos Allkopi, som er Miljøfyrtårnsertifisert. Bildene er montert på miljøvennlige kapa-plater. 20 % av et eventuelt salg går til Framtiden i våre hender.

Abonnement på Pengevirke

I Norge kan abonnement på Pengevirke tegnes ved å kontakte Cultura Bank. Bladet finansieres ved frivillig abonnementsavgift. Selvkost er ca. kr 150,- pr. år. Beløpet kan innbetales til konto 1254.96.00555, adresse Cultura Sparebank, Postboks 6800 St. Olavs plass, 0130 Oslo. Merk innbetalingen 'Pengevirke 2010'.

Pengevirke kan også leses i pdf-utgave på www.cultura.no.

For mye post fra oss?

Hvis du ikke ønsker å motta bladet, eller du får for mange eksemplarer, kontakt Cultura Bank på telefon 22 99 51 99 eller cultura@cultura.no.

Videreføring av garantiordning for små bedrifter

Cultura Bank har fornyet garantiavtalen med European Investment Fund for nye 3 år, med en ramme på 12 millioner kroner. Dette gir oss mulighet til å finansiere mindre bedrifter, som ofte møter stengte dører hos vanlige banker, med inntil

EUROPEAN
INVESTMENT
FUND

kr 200 000 i lån. Lånene må ha minimum 6 måneders løpetid og gå til bedrifter med mindre enn 10 ansatte. Cultura Bank er den eneste norske banken som er med i denne ordningen som er en del av EU s Competitiveness and Innovation Framework Programme, CIP. Mer om dette kan du lese på EU s nettsider http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm

Nytt om våre kunder

Av *Jannike Østervold*

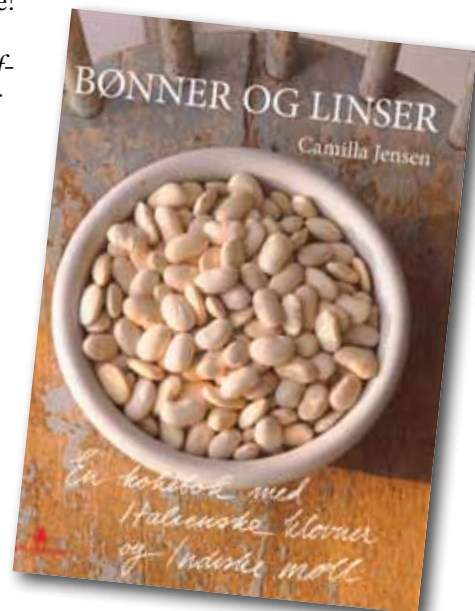
Utsøkt kokebok med bønner og linsler

Camilla Jensen har laget en spennende, vakker og klimavennlig kokebok, der bønner og linsler spiller hovedrollen. De er rimelige, gode proteinkilder, fulle av fiber og langsomme karbohydrater. Perfekt for vegetarianere eller den som ønsker å redusere kjøttforbruket. De fleste av rettene er vegetariske, men det er også en del retter med kjøtt, mest lam og kylling. Det er et allsidig utvalg av retter – supper, salater, gryter, tilbehør og småretter. I det lille bonuskapittelet om kaker og annen kos blir nysgjerrigheten virkelig pirret, med en oppskrift på kaken 'Nattens dronning', som blant annet består av svarte bønner og sjokolade – og er helt uten mel. Spennende! Boken har som undertittel *En kokebok med Italienske klovner og Indiske møll* – hva det er røper jeg ikke her – du finner oppskriftene i boken.

Bildene er et kapittel for seg – smakfulle og delikate, perfekte til innholdet.

Dette er virkelig en bok å ønske seg til jul, for den som er glad i å lage mat og gjerne vil utvide repertoaret, samtidig som du gjerne vil lage sunn mat. På min ønskeliste står den allerede!

PS Jeg prøvde oppskriften på kaken "Nattens dronning" – den ble veldig god.

Bønner og linsler av Camilla Jensen
Gyldendal Norsk Forlag AS 2009
ISBN 9788205389854

Barnebok om kornets vei fra jord til bord

Kornet som ble til mel er navnet på en liten bok som på en enkel og lett forståelig måte formidler budskap om bærekraftig produksjon og forbruk og helhetstenkning til barn. Den egner seg til høytlesning for barn i barnehagealder, med avsluttende brødbaking.

Vi følger kornet helt fra det er babykorn til det ferdige brødet – brøduppskrift følger med. Stoffet formidles gjennom en samtale mellom marken og fuglen, og kanskje blir noen av de minste tilhørerne lei seg når fuglen til slutt skal spise den søte marken. Men fra det vi har lest vet vi at den kommer tilbake

til jorden som gjødsel så nye korn kan gro, så egentlig er det ikke så trist likevel.

En liten unøyaktighet: Det sies i teksten at „kornet treffer nye venner, som for eksempel egg og melk, og sammen kan de for eksempel bli til brød.“ I vanlige brøduppskrifter (også den som er gjengitt i denne boken) forekommer verken melk eller egg.

Bak boken står „Fellesløft for norsk økologisk matkorn“, som er et statsfinansiert prosjekt, som arbeider for å øke omsetningen av norsk økologisk matkorn.

Hanne Weichel Carlsen har bidratt med kunnskap om økologisk landsbruk, og historien er gitt form og illustrert av Thomas Wollnick. Erling Okkenhaug har også deltatt i utviklingen av boken.

Kornet som ble til mel
Allgrønn forlag
ISBN 82-7762-003-9

Endringer i finansavtaleloven fra 1. november

Finansavtaleloven i Norge ble endret fra 1. november i år på grunn av EU's betalingstjenestedirektiv. Som en følge av dette blir også kontoavtalene om innskudd og betalingstjenester endret på visse punkter. De viktigste endringene for forbrukerkunder:

Lovbestemt kort overføringstid for betalinger

Det er nå lovbestemt at betalinger skal overføres til mottakers bank innen utløpet av virkedagen etter at betalingsoppdraget ble mottatt av banken. Dette forutsetter imidlertid at oppdraget ble mottatt av banken din innen en bestemt tidsfrist. Dette tidspunktet er satt til kl 14.00. Legges betalinger på forfallsregister for utførelse på en senere dag, regnes overføringstiden fra den senere dato. For betalinger i andre valutaer enn norske kroner og Euro eller for betalinger til land utenfor EØS området kan det være lengre overføringstider.

Endrede regler for når renteberegning skal starte og opphøre for innskudd og uttak

Når kontoen din godskrives skal banken beregne rente av det godskrevne beløpet fra og med den dag beløpet godskrives kontoen. Belastes kontoen din, får du renter av beløpet som belastes til og med dagen før belastningen. For betalingsoverføringer i norske kroner i Norge vil belastning av din konto dessuten skje samme dag som mottakers konto godskrives (her gjelder imidlertid en overgangsregel fram til 2012). De endrede reglene om valuterings vil imidlertid i praksis ikke få noen endrede økonomiske konsekvenser for deg.

Endrede regler for bankens adgang til å endre kontoavtalen – herunder endre renter og gebyrer

Tidligere har bankene ensidig bare kunnet endre kontoavtalen til skade for kunden på to områder: Nedsetting av innskuddsrente og øking av gebyrer. Før de gjorde dette, måtte bankene sende varsel til kunden to uker før endringen. Etter den nye loven kan banken endre alle forhold i kontoavtalen til skade for kunden. Banken må i så fall varsle kunden to måneder før endringen skal gjelde. Den nye endringsbestemmelsen gjelder også for rentesenkning og gebyrøkning.

Endrede regler om ansvar i tilfelle misbruk av konto eller betalingsinstrumenter

Før lovendringen var regelen at dersom uvedkommende uberettiget har klart å belaste din konto, er banken som

utgangspunkt ansvarlig for ditt økonomiske tap. Du kunne likevel bli ansvarlig dersom du hadde muliggjort misbruket ved grov uaktsomhet eller du ikke varslet banken så snart som mulig etter at du ble eller burde blitt klar over at du for eksempel hadde mistet betalingskortet. For betalingskort gjaldt dessuten en regel om at du var ansvarlig for en egenandel på kr 800 ved tap av kort selv om du ikke var noe å klandre, og ditt ansvar for misbruk av kortet var begrenset til kr 8 000 selv om du hadde utvist grov uaktsomhet ved tap av kortet eller du hadde vært for sen med å melde kortet tapt.

Etter lovendringen er egenandelen for betalingskort økt til kr 1 200 og høyeste ansvar ved grov uaktsomhet eller for manglende eller sen melding økt til kr 12 000. Nytt i loven er videre at egenandelen på kr 1 200 og

Foto: Stian Torstenson

ansvarstaket på kr 12 000 også er gjort gjeldende for andre elektroniske betalingstjenester som for eksempel nettbank. Ellers gjelder omtrent tilsvarende regler som tidligere for reklamasjon hvis du skulle oppdage et misbruk, likevel slik at det er innført en maksimal reklamasjonsfrist på 13 måneder fra den uberettigede belastningen skjedde.

Betalinger til land i EU/EØS området

For betalinger til EU/EØS-området betyr endringene at betalinger skal sendes med delte gebyrer. Hvis feil omkostningskode blir brukt, kan betalingen bli avvist.

Hvis betalinger til EU/EØS sendes til oss med 'alle gebyrer betales i Norge' etter 1. november, vil vi endre det til 'delte gebyrer' for at ikke betalingen skal avvises.

Komplementære valutaer

– og andre lokale løsninger på næringslivets behov for penger og kreditt

Av Lars Hektoen

Ethvert kjøp og salg mellom parter innebærer at det inngås avtaler om ytelse og motytelse. Opprinnelig møttes man på markedet og byttet varer der og da. Senere kom penger inn i bildet, og man byttet varer mot penger. Det tredje trinnet i utviklingen representeres ved at oppgjøret ikke skjer samtidig med at man får varen, men at det gis et visst tidsrom før varen må betales. Dette kalles kreditt, som kommer av det latinske ordet *credere*, som betyr tillit eller tro. Dersom denne tilliten ikke er til stede mellom de to partene som handler med hverandre, trenger man noen som sikrer oppgjør, og her kommer bankene inn, enten ved å gi lån til kjøperen så varene kan betales ved levering, eller ved å stille bankgaranti for oppgjøret. Garantien sikrer at selger får oppgjør for varene som er levert. Felles for lån og garantier er at banken normalt ber om en form for sikkerhet, i forbindelse med handel er det oftest pant i fordringer eller varelager.

På papiret ser dette ut til å fungere helt fint, men i det virkelige liv opplever bedriftene at bankene ikke er villige til å stille opp. Spesielt gjelder dette i krisetider, nettopp da man trenger det som mest. Alle har vel hørt vitsen om bankene som deler ut paraplyer i solskinn men som tar dem tilbake straks det begynner å regne.

WIR – stabiliseringsfaktor i den sveitsiske økonomien

Dette var tilfellet i Sveits på 1930-tallet, da det var mangel på penger etter sammenbruddet i aksjemarkedet i

1929. En gruppe næringsdrivende i Basel området startet da WIR, som både er en forkortelse for *Wirtschafts-Ring*, og henspiller på ordet *wir* som betyr 'vi' på tysk. Formålet med WIR er å oppmuntre medlemmene til å handle med hverandre og sirkulere kjøpekraften mellom medlemmene. WIR er et rent bokføringssystem, uten 'pengesedler'. WIR startet med 16 medlemmer – i dag er det 62 000. Omsetningen er på mer enn 1,6 milliarder CHF pr. år.

Du opparbeider WIR-kreditt ved å ta i mot betalinger i WIR. Dersom du trenger å søke om tilleggskreditt, må du stille sikkerhet i form av pant, bankinnskudd, forsikringspolise eller lignende. Bankene vil ofte ikke være interessert i 2. prioritets pant, men WIR aksepterer det. Det utgis en katalog med alle WIR-medlemmer, og medlemmene arrangerer varemesser, der kontakter knyttes og avtaler inngås. Oppgjør skjer i enheten WIR, som igjen kan brukes til nye innkjøp fra andre medlemmer eller, hvis nødvendig, veksles inn i sveitserfranc. WIR og den nasjonale pengeenheten eksisterer altså parallelt og utfyller hverandre.

Garantifond som lokalt initiativ

I et område, for eksempel en mindre by, kan oppleve at små og mellomstore bedrifter ikke når opp i konkurransen med større tilbydere utenfor. Disse bedriftene kan gå sammen om å skyte penger inn i en felles garantiordning som kan brukes, enten som sikkerhet for bankgarantier, som er en nødvendighet i anbud på offentlige leveranser, eller som sikkerhet for finansiering.

En slikt garantifelleskap kan også kombineres med offentlige støtteordninger som skal stimulere bedriftsetableringer lokalt.

Cultura Bank er inne på noe lignende når den bruker garantikretser som sikkerhet for lån. Garantikretsen består av mennesker som er interesserte i at det kommer i gang en viss type næringsvirksomhet i et distrikt. Kretsen av positivt, solidarisk innstilte mennesker som står rundt et prosjekt kan bety mye for en bedrift i en sårbar oppstartsfase

Lokal valuta, komplementær valuta.

I mange land ser vi i dag at samfunn som ønsker å stimulere lokaløkonomien oppretter sin egen, lokale valuta. Dette er penger som bare kan brukes ved kjøp og salg innenfor et bestemt område, men det er selvsagt ingen tvang til å akseptere den lokale valutaen istedenfor landets offisielle penger, (det ville i så fall vært forbudt, for etter loven må man akseptere den nasjonale pengeenheten).

Et eksempel er 'BerkShares', lokal valuta som skal stimulere næringslivet i Berkshire regionen. Den virker slik:

Du går inn i den lokale banken og kjøper 100 BerkShares for 95 dollar. Går du nå til en lokal restaurant og spiser med familien, vil du se at dette stedet aksepterer både dollar og BerkShares til samme kurs. Dersom du bruker BerkShares får du derfor måltidet med 5 % avslag i prisen, målt i dollar. Restauranteieren kan nå enten gå til bonden og kjøpe lokalproduserte råvarer, da får han 100 % verdi for sine BerkShares, eller han går i den lo-

kale banken og veksler om til kurs 0,95. Det sier seg selv at han vil foretrekke å holde mest mulig av omsetningen i det lokale nettverket.

Mange vil sikkert stille spørsmålet om ikke lokal valuta er bakstreversk i en tid da varer fyker kloden rundt, hvorfor kjøpe lokalt når du får varen fra Kina for halve prisen?

Men det er nettopp dette som er motivet for de lokale pengene. Folk ønsker jo ikke at de små bedriftenen skal måtte legges ned. Lokale arbeidsplasser, lokal omsetning i mindre butikker, lokal produksjon av mat, alt dette vurderes som positivt, og mange innser således at skal den lokale økonomien kunne opprettholdes, så må borgerne selv være villige til å yte noe.

Eksemplene er mange på at dette fungerer. I Tyskland finnes det over 40 slike lokale initiativ, men også i England, i USA og flere andre land finner vi varianter av lokale, komplementære valutaer.

En liten ting til; disse pengene får du ikke renter på. Noen går til og med så langt som å datostemple pengene og trekke fra litt verdi for hver måned de ikke blir brukt (demurrage).

Typisk oppstår slike lokale valutaer når det nasjonale pengesystemet bryter sammen.

Byen Wörgl gjorde dette ved å innføre sin egen skilling i 1932. Disse alternative pengene sirkulerte innen byen (den gang 4000 innb.) og sørget for ny aktivitet. Bytte av varer og tjenester kom i gang igjen. Ikke bare var pengene rentefrie, men de mistet også 1 % av sin verdi pr måned. Det hersket med andre ord et sterkt insentiv til å bruke pengene på varer og tjenester så fort som mulig. Østerrikske myndigheter så initiativet som en trussel og forbød det etter ett års suksessfull drift, som blant annet hadde bidratt til en drastisk reduksjon i arbeidsledigheten.

www.wir.ch (informasjon på tysk, fransk og italiensk)
www.berkshares.org
www.smallisbeautiful.org

Les mer om etiske og sosiale banker og økonomi

Etiske og sosiale banker

Merkur, Cultura og Ekobanken i Norden har søsterbanker rundt omkring i verden, som anvender penge- og bankvirksomhet som redskap for å fremme en bærekraftig samfunnsutvikling.

Her er et utvalg – enkelte er ikke organisert som banker, men som credit unions, fond eller liknende:

- GLS Gemeinschaftsbank i Tyskland
– www.gemeinschaftsbank.de
- Triodosbank i Holland, Belgia, Storbritannia og Spania – www.triodos.com
- Freie Gemeinschaftsbank i Sveits
– www.gemeinschaftsbank.ch
- Alternative Bank i Sveits – www.abs.ch
- Banca Etica i Italia – www.bancaetica.com
- La NEF i Frankrike – www.lanef.com
- Prometheus i New Zealand – www.prometheus.co.nz
- RSF Social Finance i USA – www.rsfsocialfinance.org
- Shore Bank i USA – www.shorebankcorp.com
- New Resource Bank i USA
– www.newresourcebank.com

Nettverk av banker og finansielle institusjoner

En rekke sammenslutninger arbeider for å fremme arbeidet for en sunn og bærekraftig samfunnsutvikling gjennom bankvirksomhet:

- **INAISE** – International Association of Investors in the Social Economy – et nettverk av alternative banker og finansinstitusjoner fra hele verden.
www.inaise.org
- **Febea** – Fédération Européenne des banques Ethiques et Alternatives. En sammenslutning av alternative

europiske banker som arbeider for å utvikle en sosial og solidarisk basert europeisk økonomi.

www.febea.org

- **FAST** – Finance Alliance for Sustainable Trade. FAST arbeider for å sikre fortsatt vekst i bærekraftig produksjon og handel ved å forbedre adgangen til fair finansiering til produsenter i utviklingsland som arbeider med bærekraftig produksjon.
www.fastinternational.org
- **Global Alliance for Banking on Values**. En allianse av 11 banker som verden over driver bankvirksomhet på bakgrunn av etikk og miljø samt fattigdomsbekjempelse i U-land. Formålet med den globale alliansen er å gå foran med et godt eksempel og inspirere politikere og virksomheter til å tenke gjennom finanssystemet. www.gabv.org
- **Institute of Social Banking**. Et utdanningsinstitutt som skal sørge for akademisk videreutdanning i sosial og etisk bankvirksomhet som tillegg til bankutdanningen. www.social-banking.org

Bøker om penger, økonomi og samfunn

Etablering av etiske og sosiale banker er basert på et organisk og helhetlig syn på penger. Du kan bli inspirert av penge- og samfunnsynet i flere bøker:

- Leif Holbæk-Hanssen: *Økonomi og samfunn – Når mennesket blir viktigst*, Antropos forlag 2009
- Merkur 25 år – *Jubileumsskrift om verdier og penge-syn*. Kan lastes ned på www.merkurbank.dk – under rubrikken 'Om Merkur'.
- Nicanor Perlas: *Shaping Globalization, Civil Society, Cultural Power and Threefolding*, Center for Alternative Development Initiatives (CADI) 2000.
- Peter Normann Waage: *Mennesket, makten og markedet. Rudolf Steiners sosiale ideer i møte med globaliseringen*. Pax Forlag A/S 2002.
- Rudolf Mees: *Et annet syn på penge. Kjøpe, låne, give ud fra en bevidst holdning*. Hernov 1993.
- Rudolf Steiner: *Samfunnsøkonomi*. 14 foredrag holdt for studenter på Goetheanum fra 24. juli–6. august 1922.
- Rudolf Steiner: *Tregrening. Nyorganisering av samfunnet og oppgjør med gamle tankevaner*. Vidarforlaget 2008.

Institute of Social Banking arrangerer kurs for personalet i etiske og sosiale banker. Her er de samlet på International Summerschool 2008 i Danmark.

Økologisk intelligens

Klima- og miljøtruslene krever at vi utvikler en ny sans, – evnen til å se kloden fra dens egen synsvinkel. Det skriver psykologen Daniel Goleman i en ny bok, hvor han introduserer begrepene 'økologisk intelligens' og 'radikal gjennomskiktighet'

Av Henrik Platz

Den amerikanske psykologen og journalisten Daniel Goleman har skrevet en inspirerende, aktuell og veldokumentert bok om økologisk intelligens. Nye tekniske muligheter, databaser og livssyklus-analyser vil i fremtiden gjøre markedet gjennomskiktig og fremme forbrukernes muligheter for å utvikle en økologisk intelligens, slik at de tenker på helheten og på jorden når de kjøper inn produkter og tjenester.

Fra følehjerne til tenkehjerne

Det enorme forbruket i shopping-Vesten er basert på 'føle-hjernen' (amygdala). Følehjernen er styrt av kort-siktig gevinst, frykt og overlevelse. Det er bygget opp gjennom hundretusener av år og har hjulpet oss med å overleve ute på savannene. Men følehjernen er ikke hensiktsmessig lenger når vi kollektivt har bruk for å handle og tenke langsiktig.

Den tenkende hjernen, storehjernen (neocortex) – kan bremse vår hemningsløse og instinktive forbrukeradfærd. Med storehjernen kan vi lære å oppdage og føle den langsomme oppvarmingen av kloden og den lumske spredningen av ødeleggende kjemiske partikler i luft, mat og i flora og fauna.

Det å trene opp den tenkende hjernen kan skape en økologisk intelligens, hvor vi erkjenner de skjulte nettverkene av forbindelser mellom menneskelig aktivitet og naturens systemer. Vi kan utvikle et medfølende forbruk, hvor vi fornekter hvordan jorden, dyrene og andre mennesker lider når vi ikke handler økologisk rasjonelt. Slik kan det oppstå et kollektivt skifte i våre grunnleggende antagelser om handel og industri.

Fra kompleksitet til overblikk

Økologisk intelligens krever radikal gjennomskiktighet i markedet. Produkter er i dag komplekse, – fremstillingsmetode, ernæringsverdi, innhold av tilsetningsstoffer, energiforbruk, sosiale omkostninger, miljøbelastning, avregning til produsenter, avhending, etc. Det er rett og slett helt umulig å gjennomskue konsekvensene av innkjøpene våre.

Med avansert informasjonsteknologi, forskningsdatabaser, undersøkelser og livssyklusanalyser (LSA), er vi tett på å gjøre det enkelt og overskuelig. Ikke kun CO₂-avtrykk og miljø, men også biologiske risiko og følgene

for dem som har arbeidet med å produsere produktene.

Et eksempel er den nyutviklede databasen Good-Guide med over 80 milliarder særskilte evalueringer av hvordan stoffer, komponenter, produkter og hele virksomheter påvirker miljøet. Via mobiltelefonen eller strekkodene på produktene kan vi i fremtiden få vite hvor miljø- og menneskevennlig en bestemt vare er. Et annet tiltak er Skin Deep, – en database over det uhyrlig store antallet innholdsstoffer i kosmetikk og hudpleieprodukter.

Med radikal gjennomskiktighet vil forbrukerne kjøpe inn på en økologisk intelligent måte og spre budskapet om uheldige produkter til venner og venners venner på e-mail, Facebook, Twitter, etc. Virksomhetene vil så naturlig tilpasse produksjonen etter det nye, økologisk intelligente markedet.

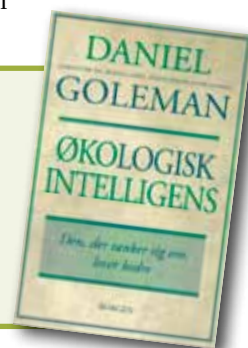
Rekker vi dette uten lovgivning?

Spørsmålet er om vi rekker å trene den økologisk intelligente hjernen før polarisen smelter og oversvømmer handlevognene? Det tok hundre tusener av år å utvikle følehjernen som styrer forbruket vårt i dag. Hvor lang tid vil det ta å utvikle den økologisk intelligente hjernen? Hva vil det koste å kjøpe inn produkter på økologisk intelligente måter? Og hva gjør vi med produktbasene som er så omfattende, men enda kun dekker få prosent av produktene?

Gjennomskiktighet er heller ikke det eneste problemet i den vestlige verden. Vi forbruker alt for mye. Vi benytter forbruk som kompensasjon for sosiale og spirituelle behov. Den økologiske omveltningen kan derfor neppe skje uten en samtidig gjennomgripende global lovgivning på produksjons- og forbruksområdet. En problematikk som Daniel Goleman gjør oppmerksom på i de siste kapitlene av boken sin.

Økologisk intelligens. Av Daniel Goleman, Borgen 2009. 256 sider. ISBN 978-87-21-03509-9.

Daniel Goleman er forfatter av de internasjonale bestselgerne *Følelsenes intelligens* og *Sosial intelligens*.

Forbruksagentene

Av Arne Øgaard

Hvorfor kjøper vi nytt når vi allerede har rikelig fra før? Hvorfor skifter vi ut fullt brukbare ting med nye? Hvorfor har vi fått slike ideer?

Med slike spørsmål innleder Christine Myrvang sin siste bok *Forbruksagentene*. Dette er en informativ, tankevekkende og tildels humoristisk bok om utviklingen av forbrukersamfunnet. I tidligere tider var produksjonens mål å dekke behov, men etter hvert som den industrielle utviklingen skred frem ble det produsert raskere enn en klarte å avsette. Det måtte reklame til for å få fart på varene og det vokste fram en omfattende bransje som solgte salg.

Økt salg ga muligheter for nye arbeidsplasser som igjen ga muligheter for økt salg og ny produksjon osv. Velstandspiralen var i gang og dette var selvsagt positivt. Henry Ford innførte lavere arbeidstid og høyere lønn til arbeiderne fordi han innså at dette ville føre til høyere salg.

I utgangspunktet var folk skeptiske til reklame, og en norsk reklamesjef som skrev seg inn på et hotell fikk følgende beskjed: „Enten må De forandre den tittelen, eller også må De flytte til et annet hotell, for her huser vi bare aktverdige personer“.

Men reklamebransjen lot seg ikke stoppe. Den knyttet til seg psykologer, designere og annen ekspertise. Etter hvert kom også markedsanalyse og direktoreklame. Firmaet Ekspresreklame hadde oversikt over stilling, alder og inntekt både på mann og hustru. De visste hva slags hus, bil og båt familien hadde, hvor mange barn det var og hva som var familiens sportsinteresser. Disse opplysningene var lagret på 350.000 kort og en hullkortmaskin kunne sortere ut 20.000 kort i timen. Slik kunne ulike firmaer kjøpe seg tilgang til de aktuelle kundene for deres produkt.

Er vi umettelige?

Dette er bare noen eksempler på Christine Myrvangs omfattende dokumentasjon. Det norske forbruket er tredoblet i de siste 50 årene og det forventes at det stadig skal øke.

Vårt økonomiske system er basert på det. Det er mange år siden teologen Tor Aukrust påpekte at det moderne mennesket så ut til å ha mistet evnen til å bli mette. Et viktig spørsmål er selvsagt hvordan dette kunne skje. Ved lesningen av denne boken aner det meg at drivkraften har vært en blanding av fremskrittbegeistring og begjær etter egen fortjeneste.

Christen Myrvang beskriver også hvordan myndighetene har iverksatt tiltak for å beskytte forbrukerne mot dårlige produkter og for å bevisstgjøre dem om kvalitet. På 70-tallet prøvde det norske forbrukerrådet å påvirke forbrukernes holdninger i en mer bærekraftig retning, men da ble det reaksjoner fra Høyres forbruker- og administrasjonsminister Astrid Gjertsen. „Selvsagt trenger man ikke et dusinvis av dresser. Men har du anledning til å kjøpe det så bør du etter mitt syn gjøre det også“, uttalte hun i 1981.

I dag tilsier både ressursknapphet og klimaproblemene at forbruket må ned. I alle forsøk på å heve levestandarden har fokuset vært på standard målt med materielle faktorer. Nå krever den økologiske situasjonen at fokuset blir på hvordan vi kan få et bedre liv med et lavere forbruk. Men vi lever i et samfunn hvor mektige krefter er innrettet mot fortsatt høyt forbruk. Å kjempe for et lavere forbruk og samtidig finne veier mot en høyere livskvalitet er dermed en krevende oppgave, men det er viktig at noen begynner. Selv har jeg funnet inspirasjon

i denne boken, selv om den primært er en historisk beskrivelse.

Christine Myrvang
Forbruksagentene
– slik vekket de kjøpelysten
Pax Forlag 2009 ISBN 978-82-530-3194-1

Vindkræfteventyret og globale kriser

Ingeniøren, folkehøyskoleentusiast og grasrotrepresentant Uffe Geertsen, som gjennom en menneskealder har vært engasjert i temaet fornybar energi, har skrevet en ambisiøs bok. Den viser med nøkternhet de enorme hindringene vi må overvinne. Samtidig som den viser en optimistisk tro på at det kan la seg gjøre

Av Lars Pebrson, administrerende direktør i Merkur

Boken *Vindkræfteventyret og de globale kriser* av Uffe Geertsen tar utgangspunkt i den første pioneren innen dansk vindkraft, meteorologen og folkehøyskolemannen Poul La Cour, som rundt forrige århundreskifte med base på Askov Høyskole utviklet de første danske elektrisitetsproduserende vindmøllene. Møllene fikk en viss utbredelse i de følgende krigs- og krisetidene, men siden gikk de ut av bruk da overfloden av fossile brensler ble så utbredt.

Samvirket rundt vindmøllene

Siden ble bygging av vindmøller tatt opp igjen på rebel-ske og samfunnsomveltende folkehøyskoler som Tvind, Kolding m.fl. – noe som ble impulsen til et av de største danske industrieventyrene noensinne, hvor Danmark inntil for få år siden var den ledende nasjonen innen utvikling av vindkraft. Vindkraftutviklingen var samtidig et enestående samvirke mellom forskere og grasrot, politikere og næringsliv, som hver på sin måte bidro med essensielle elementer, – et samvirke som vi bør kunne lære mye av i dag på en lang rekke felt.

Historien om den fornybare energiens gjennombrudd, og det tilhørende knappe danske nei til atomkraft, er levende beskrevet og nyttig lesing spesielt for yngre mennesker, som av naturlige grunner ikke kan huske hvor skarp og aggressiv tonen var fra dem som følte sine posisjoner truet av disse bevegelsene. Det ble satt frem påstander som ikke ligger tilbake i absurditet sammenlignet med dagens debatt i USA.

Problemene henger sammen

I det avsluttende kapittelet om natursyn vender boken tilbake til La Cour. I de øvrige kapitlene tas leseren med på en tour de force gjennom de mange problemstillinger som alle henger sammen med hverandre, og som utgjør det moderne menneskets altoverskyggende utfordringer: Klima, nedbrytning av naturgrunnlaget, matvarekrisen, kjemikalieforurensning, opprustning, utplyndring av de fattige delene av verden, den spekulative finansøkonomien og enda mer.

Geertsen er bevisst om at han kun rekker å gi antydninger til disse omfattende emnene, og han gir leseren en lang rekke henvisninger til litteratur og internetsider hvor man kan lese mer. Det er likevel ikke til å unngå

at boken får et visst rapsodisk preg. Man kan undres over at alle grafiske fremstillinger tilsynelatende bevisst er utelatt, og det finnes ikke en eneste kurve eller tabell i boken. Slike kan ellers være til nytte når man skal presentere en utvikling eller en sammenheng uten å bruke for mye plass. Dette burde rettes opp i eventuelle kommende utgaver.

Det kan og det skal la seg gjøre!

I det siste kapittelet kommer Geertsen inn på hvordan både den hittil katastrofale utviklingsretningen og den forandringen som er på gang, uløselig henger sammen med måten vi tenker og oppfatter oss selv og naturen. „Menneskesyn, natursyn og samfunnsyn hører sammen“. De er hverandres utgangspunkt, og de er sammenvevet i hverandre”, skriver han på siste side.

Underveis i boken følger leseren forfatteren gjennom skiftevis nøktern henvisning til de enorme forhindringer i form av vanetenkning, særinteresser, makt og kortsyntet som må overvinnes, – og optimistisk tro på at det tross alt kan la seg gjøre. Fordi det skal la seg gjøre!

Uffe Geertsen: *Vindkræfteventyret og de globale kriser*
Forlaget Klim, 286 sider, ISBN 978 87 7955 7123

Bærekraftig økonomi som mainstream

Vil flertallet av økonomer arbeide for mennesker, natur og dyr i årene som kommer? Eller vil de vente på at lovgivningen tvinger dem til det?

Av Henrik Platz

Som ung økonomistudent spurte jeg på begynnelsen av 80-tallet en professor om hvorfor profittmaksimering på lang sikt er målet for en virksomhet? Hvorfor er det galt å søke etter andre verdier enn økonomisk vekst? Slik som etikk, kjærlighet, glede, ærlighet, sannhet, tillit, omsorg, miljø, sosiale aspekter eller husdyrenes velferd? Hvorfor gjør grådighet, økt forbruk og økonomisk vekst oss mer lykkelige?

Det gikk et gys gjennom auditoriet da jeg på denne måten stilte spørsmålsteget ved Handelshøyskolens hellige mantra.

Professoren famlet med ordene, og så seg ikke i stand til å kunne svare utfyllende på spørsmålet mitt. I frustrasjon søkte jeg meg parallelt inn på filosofi-studiet på universitetet for å lete etter svar og å lære om menneskelige verdier.

Nå har det gått 25 år siden den gang jeg stilte dette tåpelige spørsmålet. I dag ser tingene annerledes ut. Etikk og moral har kommet på dagsordenen. Det forskes på og det skrives bøker om emnet. En professor i ledelse har nettopp skrevet et 40-års jubileumsskrift som handler om bærekraft og globalt ansvar. Det finnes sågar et eget økonomistudium med spesialisering i filosofi og et institutt for ledelse og kunst. Spørsmålet er imidlertid om denne nytenkningen har påvirket flertallet av økonomer når det kommer til stykket?

For et par år siden deltok jeg på en fest på Handelshøyskolen for gamle økonomistudenter, forskere og forelesere. Det var veldig hyggelig å se hverandre igjen etter så mange år. Historiene føk gjennom luften og vi lo av full hals. Allikevel fikk jeg igjen følelsen av å være som en ensom ulv på prærien.

Ingen av mine gamle studiekamerater og lærere kjente til den etiske og sosialt økonomiske tankegangen og til

bankbevegelsen som har et menneskelig syn på penger. Heller ikke den internasjonalt anerkjente professoren i finans som jeg kom til å sitte til bords med. Dette var selvfølgelig også ett år før finanskrisen underminerte alle økonomiske teorier. Men var det igjen meg, som var aparte og selvpoptatt? Eller hadde de økologisk og etisk orienterte virksomhetene og økonomene vært for dårlige til å markedsføre seg selv og gjøre seg forståelige?

Finanskrisen og klimakrisen har med tydelighet vist oss skyggesidene ved industrisamfunnet, menneskenes grådighet

og den profitorienterte markeds- og konkurranseøkonomien. Krisene vil med stor sannsynlighet få regjeringer og det internasjonale samfunnet til å vedta lover og ordninger som skal regulere forbruket vårt og bedriftene våre i en mer menneskelig og bærekraftig retning.

Det blir spennende å se om flere økonomer vil åpne hjertene sine, finne håpet og motet og anstrenge seg for å være med på å skape nye begreper og ny praksis i en økonomi basert på menneskelige verdier og hensynet til natur, dyr og til jorden. Er økonomer og forskere klare til å la seg inspirere, bli provoserte og å tørre og forsøke å betrakte penger som et redskap som kan benyttes til å utveksle menneskelig tillit og bringe jorden i balanse med seg selv igjen?

Bevissthet, følelsen av et selv- og medansvar og direkte innsikt i det reelle i stedet for abstrakte teorier og begreper gir langt større frihet, kreativitet og bevegelighet i en foranderlig verden. Det må også være morsommere for økonomer å være med på å utvikle og å skape en bærekraftig verden, frem for å se utfoldelsesmuligheter bli mer og mer begrenset av lovgivning. Eller er jeg stadig en naiv dansk student på eventyr?

Bachelor i eurytmi

En fireårig profesjonsutdanning
til utøvende kunstner og
eurytmilærer. (240 studiepoeng.)

Et liv i bevegelse

**Oppgradering
til bachelor**
Videreutdanning
for eurytmister.

Søk nå!

Søknadsfristen er April 2010.

Tlf.: 22 44 32 90 Fax: 22 43 66 29
Prof. Dahls gt. 30, 0260 Oslo dne@eurytmi.no

www.eurytmi.no

Solborg søker gartner

Solborg er en Camphill landsby. Her bor voksne med spesielle behov, familier med barn og medarbeidere fra forskjellige land. I alt er vi ca. 50 mennesker. Solborg ligger 60 km nordvest for Oslo, nær Jevnaker.

Vi har gartneri med grønnsaker, frukt og bær, skogsgruppe, gård, urteverksted, matforedlingsverksted, vevstue og bakeri.

Her på stedet er det også en barnehage og steinerskole som går opp til tiende klasse.

Vi søker snarest etter en biodynamisk gartner med erfaring. Vårt gartneri er et verksted med voksne med spesielle behov. Erfaring i sosial terapi er en fordel.

Bosituasjonen er åpen. Du kan bo i et stort familiehus, men det er også mulighet for en individuell bosituasjon. En interesse for det sosiale og et ønske om å leve i et felleskap er vesentlig.

Hvis du er interessert kan du kontakte:
solborg@camphill.no Telefon: (0047) 32132480

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 4-2009

Utgis av

MERKUR

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkurbank.dk

Cultura Sparebank

Et etisk alternativ
www.cultura.no

Redaksjon

Henrik Platz (ansvarlig i Danmark)
platz@merkurbank.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Redaksjonell konsulent

Gert Träger, Traeger A/S

Layout

Martin Helbo, Kragelund Kommunikation A/S

Øversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året. Neste gang mars 2010

Opplag

14.100

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailes til
Pengevirke senest 8. februar 2010

Tema neste gang

Eier- og organisasjonsformer

Trykk

Scanprint A/S

Forside

Collage fra 10 års utgaver af Pengevirke

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterene selv ansvarlige for. De er således ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre.

Papiret er Svane- og FSC merket.

Mixed Sources

Product group from well-managed
forests and other controlled sources
www.fsc.org Cert no. SW-COC-001221
© 1996 Forest Stewardship Council

B-Economique

RETURADRESSE

Cultura Bank

Postboks 6800 St. Olavs plass

N-0130 Oslo

NORGE

P.P.

GJØR 2 BRA TING SAMTIDIG!

-SPAR PENGER -VERN NATUREN

Med en Naturvernkonto i Cultura Bank kan du spare penger og samtidig støtte Norges Naturvernforbund.

Vil du vite mer?

Ring **22 99 51 99**

eller se: naturvern.culturabank.no

 **NORGES
NATURVERNFORBUND**

 Et etisk alternativ
**CULTURA
BANK**